

Sancti Hieronymi Stridoniensis Operum, Tomi ...

Continens Commentaria In Matthaevm, Et Epistolas Pavli Ad Galatas, Ad Ephesios, ad Titum & Philemonem, & librum Didymi de spiritu sancto a Hieronymo versum ... Ad Fidem Vetvstissimorum Exemplarivm, Dvcentis Circiter Svblatis Erroribvs Emendata

Hieronymus, Sophronius Eusebius

Coloniae Agrippinae, 1616

Liber II.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75102](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75102)

CANON

E

x 99

X

y 100

VI

a 101

X

b 102

V

Ps. 140 a.

c 103

II

F

Gal. 6. b.

Gal. 6. b.

¶ Qui recipit prophetam in nomine prophetae, &c.] Qui prophetam recipit vt prophetam, & intelligit eum de futuris loquentem, hic mercedem prophetam accipiet. Igitur Iudaei carnaliter prophetas intelligentes, mercedem prophetarum non accipiunt. Aliter: In omni professione zizanium mixtum est triticum. Praemisit: Qui recipit vos, me recipit, & qui me recipit, recipit eum qui me misit. Ad susceptionem magistrorum discipulos prouocauerat. Poterat occulta esse credentium responsio: ergo & pseudopphetas & Iudam proditorem debemus recipere, & illis alimoniam ministrare. Hoc dominus ante procurans dicit, non personas suscipiendas esse, sed nomina, & mercedem non perdere suscipientes, licet indignus fuerit qui susceptus sit.

¶ Et quicumq; potum, &c.] Legimus in propheta Dauid: Ad excusandas excusationes in peccatis: quod multi peccatorum suorum quasi iustas pratendant occasiones, vt quod voluntate delinquant, videantur necessitate peccare: Dominus scrutator cordis & renum, futuras cogitationes in singulis conuertur. Dixerat. Qui recipit vos, me recipit. Sed hoc praeceptum multi pseudopphetae, & falsi praedicatores poterant impedire: medicatus est huic quoque scandalo dicens: Qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Rursus poterat alius causari & dicere: Paupertate prohibeor: tenuitas me retinet, vt hospitalis esse non possim. Et hanc excusationem leuissimo praecepto diluit, vt calicem aquae frigidae, toto animo portigamus. Frigida, inquit, aqua, non calida: ne & in calida paupertatis ex penuria lignorum occasio quaeretur. Tale quid & apostolus (vt ante iam diximus) ad Galatas praecipit: Communice autem is qui catechizatur verbo ei qui se catechizat in omnibus bonis. Et discipulos ad magistrorum refrigeria cohortatur. Quia poterat quilibet obtendere paupertatem, & praeceptum eludere: priusquam ille praeronat, imminet soluit quaestione, dicens: Nolite errare, Deus non iridetur. Quae enim feminauerit homo, haec & metet. Et est sensus: frustra causaris inopiam, cum aliud habeat conscientia tua: me potes fallere cohortantem: sed scito quod quantumcumque seminaueris, tantum & messurus sis.

COMMENTARIORVM HIERONYMI IN MATTHEVM,
LIBER II.
CAPVT XI.

¶ T factum est, &c.] Ioannes autem cum audisset in vinculis opera Christi, &c.] Non quali ignorans interrogat: ipse enim ceteris ignorantibus demonstraerat, dicens: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi: & patris vocem audierat in tonantis: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui: Sed quomodo saluator interrogat, vbi sit positus Lazarus, vt qui locum sepulcri indicabant, saltem sic parentur ad fidem, & viderent mortuum resurgentem: sic & Ioannes interficiendus ab Herode, discipulos suos mittit ad Christum, vt per hanc occasionem videntes signa atq; virtutes, crederent in eum, & magistro interrogante sibi dicerent. Quod autem superbirent discipuli Ioannis aduersus dominum: & haberet aliquid motu dicitatis ex luore &

Ioan. 1. d. Sup. 3. d.

Ioan. 11. d.

inuidia, superior quoque interrogatio demonstraui, euangelista referente: Tunc accesserunt ad eum discipuli Ioannis dicentes: Quare nos & pharisaei ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant: Et alibi: Magister, cui tu praebuisti testimonium ad Iordanem, ecce discipuli eius baptizant, & plures veniunt ad eum: quali dixerint: Nos deserimus, hic raritas est, ad illum turba concurret.

¶ Tu es qui venturus es, &c.] Non ait, tu es qui venisti, sed tu es qui venturus es. Et est sensus: manda mihi quia ad infernum descensus sum, vtrum te & inferis debeam nunciare, qui nunciavi superis? An non conueniat filio Dei, vt gustet mortem, & alium ad haec sacramenta missurus es?

¶ Et respondens Iesus ait illis: Euntes renunciate Ioanni, quae audistis & vidistis, &c.] Ioannes interrogauerat per discipulos: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Et respondens Iesus, ait illis: Euntes renunciate Ioanni quae audistis & vidistis: Caeci vident, claudi ambulat, leprosi mundentur, surdi audiunt, mortui resurgunt, Pauperes euangelizantur. Et beatus est qui non fuerit scandalizatus in me. Illis autem abeuntibus, coepit Iesus dicere ad turbas de Ioane: Quid existis in deserto videre? arundine vento agitatam? Sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt. Sed quid existis videre? prophetam? Etiam dico vobis & plus quam prophetam. Hic est enim de quo scriptum est:

Ecce rigorem, haec praeceptoris comprobant veritatem: quando omnis apud eum, qui saluati potest, aequalis est. Quod autem ait.

¶ Et beatus est qui non fuerit scandalizatus in me.] Internuncios percutit, sicut in sequentibus demonstrabitur.

¶ Illis autem abeuntibus, coepit Iesus dicere ad turbas de Ioanne, &c.] Si superior sententia contra Ioannem prolata fuerat, vt plerique arbitrantur: in eo quod ait: Beatus est qui non fuerit scandalizatus in me: quomodo nunc Ioannes tantis laudibus praedicatur? Sed quia turba circumstans interrogacionis mysterium nesciebat, & putabat Ioannem dubitare de Christo, quem ipse monstrauerat digito: vt intelligeret Ioannem non sibi interrogasse, sed discipulis suis: Quid, inquit, existis in deserto? Numquid ob hoc, vt hominem videretis calamo similem, qui omni vento circumfertur, & leuitate mentis de eo ambigeret, quem antea praedicat? An forsitan stimulus contra me inuidia cogitur, & praedicatio eius vanam sectatur gloriam, vt ex ea quarat lucra? Cur diuitias cupiat, vt affluat dapibus? Locustis vescitur, & melle siluestri. An vt mollibus vestiatur? Pili camelorum tegmen eius sunt. Istiusmodi cibis & vestis, carceris hospitio recipiuntur, & praedicatio veritatis tale habet habitaculum. Qui autem adulatorum sunt, & sectantur lucra, & quarunt diuitias, & delitijs affluunt, & mollibus vestiuntur, isti in domibus regum sunt. Ex quo ostenditur rigidam vitam & austeram praedicationem vitare debere aulas regum, & mollium hominum palatia declinare.

¶ Sed quid existis videre prophetam, &c.] In eo Ioannes prophetis ceteris maior est: quod quem illi praedicauerant esse venturum, hic venisse digito demonstraui, dicens: Ecce agnus Dei: ecce qui tollit peccata mundi. Et quia ad priuilegium prophetae etiam Baptista accessit praemium, vt dominum suum baptizaret: inde infer meritorum, faciens de Malachia testimonium, in quo etiam angelus praedicatur. Angelum autem hic dici Ioannem non potest naturae societate, sed officij dignitate, id est, nuncium, quod venturum dominum nunciari.

G Sup. 9. b. Ioan. 3. c.

H

Malac. 2. b.

¶ Amen

CANON
C

A a ¶ Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista. Inter natos, inquit, mulierum. His ergo præfertur hominibus, qui de mulieribus nati sunt, & de concubitu viri, & non ei qui est natus ex virgine & Spiritu sancto: quamquam in eo quod dixit: Non surrexit maior inter natos mulierum Ioanne Baptista: non cæteris prophetis & patriarchis cunctisque hominibus Ioannem prætulit, sed Ioannem cæteris exæquavit. Non enim statim sequitur: ut si alij maiores eo non sunt, ille maior aliorum sit: verum ut æqualitatem cum cæteris sanctis habeat.

b ¶ Qui autem minor est in regno cælorum, maior est illo. Multi de saluatore hoc intelligi volunt: quod qui minore est tempore, maior sit dignitate. Nos autem simpliciter intelligamus, quod omnis sanctus, qui iam cum Deo est, maior sit illo qui adhuc consistit in prælio. Aliud est enim coronam victoriæ possidere: aliud adhuc in acie pugnare. Quidam nouissimum angelum in cælis domino ministrantem, meliorem volunt accipere quolibet primo homine, qui versetur in terris.

c ¶ A diebus Ioannis Baptiste vsque nunc regnum cælorum vim patitur. Si primus Ioannes, ut supra diximus, pœnitentiam populis nunciavit, dicens: Pœnitentiam agite: appropinquabit enim regnum cælorum: consequenter à diebus illius regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Grandis enim est violentia, in terra nos esse generatos, & cælorum sedem querere: possidere per virtutem, quod non tenuimus per naturam.

d ¶ Omnes enim prophete, & lex vsque ad Ioannem prophetauerunt. Non quod post Ioannem excludat prophetas: Legimus enim in Actibus apostolorum, & Agabum prophetaſſe, & quatuor virgines filias Philippi: sed quod lex & prophete, quos scriptos legimus, quicquid prophetauerunt, de domino vaticinati sunt. Quando ergo dicitur: omnes prophete & lex vsque ad Ioannem prophetauerunt, Christi tempus ostenditur, ut quem illi dixerunt esse venturum, Ioannes venisse ostenderet.

e ¶ Et si vultis recipere, ipse est Elias qui venturus est. Qui habet aures audiendi audiat. Hoc quod dictum est: si vultis recipere, ipse est Elias: mysticum esse & egere intelligentia, sequens sermo domini demonstrat, dicens: Qui habet aures audiendi audiat. Si enim planus esset sensus, & manifesta sententia, quid necesse fuit nos ad illius intelligentiam præparari? Elias ergo Ioannes dicitur, non secundum stultos philosophos, & quosdam hæreticos: qui *μυστικὸν λόγον* introducunt: sed quod iuxta aliud testimonium euangelij, venerit in spiritu & virtute Eliæ, & eandem sancti spiritus vel gratiam habuerit vel mensuram. Sed & vitæ austeritas, rigorque mentis Eliæ & Ioannis pares sunt. Ille enim in eremo, iste in eremo. Ille zona pellicea cingebatur, & iste simile habuit cingulum. Ille quoniam Regem Achab & Iezabel impietatis arguit, fugere compulsus est. Iste quia Herodis & Herodiadis illicitas arguit nuptias, capite truncatur. Sunt qui propterea Ioannem Eliam vocari putant: quod quomodo in secundo saluatoris aduentu iuxta Malachiam præcessurus est Elias, & venturum iudicem nunciaturus: sic Ioannes in primo aduentu fecerit, & vterque sit nunciator, vel primi aduentus domini, vel secundi.

f ¶ Cui autem assimilabo generationem istam? Similis est pueris se-

dentibus in foro, qui clamant. Pueri in foro sedentibus, & clamantibus, atque dicentibus ad coæquales suos: Cecinimus vobis, & non saltastis: lamentati sumus, & non planxistis, comparatur generatio Iudæorum, scriptura dicente: Cui similem estimabo generationem istam? similis est pueris sedentibus in foro, & reliqua. Non ergo nobis tribuitur libera intelligentia, & allegoriæ interpretatio passiva: sed quidquid dicturi sumus de pueris, ad similitudinem generationis est referendum. Pueri isti qui sedent in foro, hi sunt, de quibus Elaias loquitur: Ecce ego, & pueri mei, quos dedit mihi Deus. Et in decimo octavo psalmo: Testimonium dominis fideles, sapientiam præstans paruulis. Et alibi: Ex ore infantium & lactantium perficisti laudem. Isti ergo pueri sederunt in foro, siue *ἐν ἀγορῇ*, quod significantius græcè dicitur, ubi multa venalia sunt. Et quia populus Iudæorum audire nolebat, non ei tantum locuti sunt, sed plenis faucibus inclararunt: Cecinimus vobis, & non saltastis: pronocauimus ut ad nostrum canticum bona opera faceretis, & saltaretis ad nostram tibiam: sicut saltauit & Dauid ante arcam domini, & noluitis. Lamentati sumus, & vos ad pœnitentiam pronocauimus: & ne hoc quidem facere voluistis, spernentes vtramque prædicationem, tam exhortationis ad virtutes, quam pœnitentiæ post peccata. Nec mirum si duplicem viam contempseritis salutis: cum & ieiunium & saturitatem pariter spreueritis. Si ieiunium vobis placet: cur Ioannes displicuit? Si saturitas: cur filius hominis displicuit? Quorum alterum, demonium habentem, alterum, voratorem & ebrium nuncupastis. Ergo quia vos noluitis vtramque recipere disciplinam, iustificata est sapientia à filiis suis: id est Dei dispensatio atque doctrina. Et ego qui sum Dei virtus, & sapientia Dei, iuste fecisse ab apostolis meis filijs comprobatus sum: quibus reuelauit pater, quæ à sapientibus absconderat, & prudentibus apud semetipsos. In quibusdam euangelijs legitur: Iustificata est sapientia ab operibus suis. Sapientia quippe non quærit vocis testimonium, sed operum.

g ¶ Tunc cepit exprobrare ciuitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ virtutes eius: quia non egissent pœnitentiam. Exprobratio ciuitatum Chorozain & Bethsaida & Capharnaum, capituli huius titulo panditur: Quod ideo exprobrauerit eis: quia post factas virtutes & signa quàm plurima, non egerint pœnitentiam.

h ¶ Vt tibi Chorozain: Vt tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, &c. Chorozain & Bethsaida vrbes Galiliæ à saluatore planguntur: quod post tanta signa atque virtutes non egerint pœnitentiam, & præferuntur eis Tyrus & Sidon, vrbes idololatriæ, & vitijs deditæ. Præferuntur autem ideo: quod Tyrus & Sidon naturalem tantum legem calcauerint: istæ verò post transgressionem naturalis legis & scriptæ, etiam signa, quæ apud eas facta sunt, parui duxerint. Quærimus vbi scriptum sit: quod in Chorozain & Bethsaida dominus signa fecerit. Supra legimus: Et circumibat ciuitates omnes & vicos, curans omnem infirmitatem, & reliqua. Inter cæteras ergo ciuitates & viculos æstimandum est in Chorozain quoque, & Bethsaida dominum signa fecisse.

i ¶ Et tu Capharnaum, numquid vsque in cælum exaltaberis? vsque ad infernum descendes. In altero exemplari reperimus.

d 104
V

e 103
V

f 106
X

g 107
V

h 108
V

i 109
V

2. Reg. 6. c.

D

L. 7. c.

Sup. 4. c.

HIERON
7. 11. 7. 8.

CANON

E

i 109

X

k 110

V

I 111

III

m 112

III

n 113

X

a 114

II

Sup. 10. c.

b 115

X

F

Exec. 16. f.

Zach. 5. 4.

Psal. 37. 4.

reperimus. Et tu Capharnaum, quæ usque in cælum exaltata es, usque ad inferna descendes. Et est duplex intelligentia. Vel ideo ad inferna descendes, quia contra prædicationem meam superbissimè restitisti. Vel ideo, quia exaltata usque ad cælum, meo hospitio, & meis signis atque virtutibus tantum habens privilegium, maioribus plecteris supplicij, quod his quoque credere nolueristi.

a ¶ Quia si in Sodomis factæ fuissent, &c.] Quærat prudens lector & dicat: si Tyrus & Sydon & Sodoma potuerunt agere penitentiam ad prædicationem saluatoris, signorumque miracula, non sunt in culpa quod non crediderunt: sed vitium silentij in eo est, qui acturis penitentiam noluit prædicare. Ad quod facilis & aperta responsio est: ignorare nos iudicia Dei, & singulari dispensationum eius sacramenta nescire. Propositum fuerat domino Iudææ fines non excedere, ne iustam pharisæis & sacerdotibus occasionem persecutionis daret. Unde & apostolis ante passionem præcepit: *In viam gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis.* Choroazin igitur & Bethsaida damnantur, quod præfenti domino credere noluerunt. Tyrus & Sidon iustificantur, quod apostolis illius crediderunt: Non quæras tempora, cum credentium intueris salutem.

In Capharnaum autem, quæ interpretatur villa pulcherrima, condemnatur incredula Hierusalem, cui dicitur per Ezechielem: *Iustificata est Sodoma ex te.*

b ¶ In illo tempore respondens Iesus dixit: *Confiteor tibi pater, &c.]* Confessio non semper penitentiam, sed & gratiarum actionem significat, ut in psalms sapissimè legimus. Audiant qui saluatorem non natum, sed creatum calumniantur: quod patrem suum vocet cæli & terræ dominum. Si enim & ipse creatura est, & creatura conditore suum patrem appellare potest: stultum fuit non & sui & cæli ac terræ dominum vel patrem similiter appellare.

c ¶ Quia abscondisti hæc a. &c.] Gratiâ agit, & exultat in patre, quod apostolis sui adventus aperuerit sacramenta, quæ ignorauerint scribæ & pharisæi, qui sibi sapientes videntur, & in conspectu suo prudentes. Iustificata est enim sapientia à filijs suis.

d ¶ Ita pater, quoniam sic fuit placitum a te.] Blandientis affectu loquitur ad patrem: ut cœptum in apostolis beneficium compleatur.

e ¶ Omnia mihi tradita sunt à patre meo.] Et tradentem patrem, & accipientem filium mysticè intellige. Alioquin si iuxta fragilitatem nostram sentire volumus: cum cœperit habere qui accipit, incipiet non habere qui dedit. Tradita autem sibi omnia, non cælum & terra & elementa intelligenda sunt, & cætera quæ ipse fecit & condidit: sed hi qui per filium accessum habent ad patrem, & ante rebelles Deum postea sentire cœperunt.

f ¶ Et nemo novit filium nisi pater: neq., &c.] Erubescat Eunomius tantam sibi notitiam patris & filij, quantam alterutrum inter se habeant iactans. Quod si inde contendit, & suam infamiam consolatur, quia sequitur: Et cui voluerit filius revelare. Aliud est naturæ æqualitate nosse quod noveris, aliud revelantis dignatione.

g ¶ Venite ad me omnes, &c.] Gravia onera esse peccati, & Zacharias propheta testatur, dicens iniquitatem sedere super talentum plumbi. Et psalmista complorat: *Iniquitates meæ aggregatae sunt super me.* Vel certe eos qui gravissimo legis

iugo premebantur ad evangelij inuitat gratiam.

h ¶ Iugum enim, &c.] Quomodo leuius lege evangelium cum in lege homicidium, in evangelio ira damnetur? Quæ ratione evangelij gratia facilior: cum in lege adulterium, in evangelio concupiscentia puniatur? In lege multa præcepta sunt, quæ apostolus non posse complere, plenissimè docet. In lege opera requiruntur, quæ qui fecerit, vivet in eis. In evangelio voluntas quæritur: quæ etiam, si effectum non habuerit, tamen præmium non amittit. Evangelium ea præcipit quæ possumus: ne scilicet concupiscentiam: hoc in arbitrio nostro est. Lex cum voluntatem non puniat, punit effectum, ne adulterium facias. Finge in perfectione aliqua virginem profuturam. Hæc apud evangelium, quia voluntate non peccat, virgo suscipitur: in lege quasi corrupta repudiatur.

C A P. XII.

In illo tempore abiit Iesus sabbatho, &c.] In alio quoque evangelio legitur, quod propter nimiam importunitatem, non vescendi quidem habebant locum, & ideo quasi homines esuriebant. Quod autem spicas segetum manibus conficant, & in ediam consolantur: vitæ austerioris iudicium est, non præparatas epulas, sed cibos simplices quaerentium.

k ¶ Pharisei autem videntes discipulos eius, qui comedebant panes sabbatho, &c.] Nota quod primi apostoli saluatoris, litteram sabbathi destruunt, aduersum Hebronitas: qui cum cæteros recipiant apostolos, Paulum quasi transgressorem legis repudiant.

l ¶ At ille dixit eis: Non legis quid fecerit David, &c.] Ad confutandam calumniam pharisæorum, veteris recordatur historia: quando David fugiens Saulem venit in Nobè, & ab Achimelech sacerdote susceptus, postulauerit cibos: qui cum panes laicos non haberet, dedit ei consecratos: quibus non licebat vesci nisi solis sacerdotibus & leuiris. Et hoc tantum interrogavit, si essent mundi pueri à mulieribus, & illo respondente, ab heri & nudius tertius, non dubitavit panes dare: melius arbitratus propheta dicente: *Misericordiam volo & non sacrificium.* de famis periculo homines liberare, quam Deo offerre sacrificium: Hostia enim placabilis Deo hominum salus est. Opponit ergo dominus, & dicit: Si & David sanctus est, & Achimelech pontifex à vobis non reprehenditur, sed legis uterque mandatum probabili excusatione transgressi sunt, & famis in causa est: cur eandem famem non probatis in apostolis, quam probatis in cæteris? Quanquam & in hoc magna distantia sit. Isti spicas in sabbatho manu conficant: illi panes comederunt leuiticos, & ad sabbathi solemnitatem accedebant. Neomeniarum dies, quibus in conuiuio requisitus fugit ex aula regia. Obserua quod panes propositionis nec David nec pueri eius acceperint, antequam se à mulieribus mundos esse responderent.

m ¶ Aut non legis in lege, quia sabbathis sacerdotes in templo sabbathum violant, & sine crimine sunt? Calumniamini, inquit, discipulos meos, cur per segetes transeuntes spicas triuerint, & hoc fecerint famis necessitate cogente: cum ipsi sabbathum violatis in templo, immolantes victimas, cadentes tauros, holocausta super lignorum struem incendio concremantes, & iuxta alterius evangelij fidem: Circumcidentes paruulos in sabbatho: ut dum aliam legem feruare cupitis, sabbathum destruat. Numquam autem leges Dei sibi contrariæ sunt: & prudenter vbi transgressionis

discipuli

G.

Sup. 5. c.

A. 13. c.

Dem. 4. c.

Mar. 2. d.

H

1. Re. 21. b.

Osee 6. c.

1. Re. 20. a.

Ioan. 7. c.

A

33

B

discipuli sui argui poterant, Dauid & Achimelech dicit exempla sectatos: veram autem & absque necessitatis obtentu sabbathi prauaricationem in ipsos refert, qui calumniam fecerant.

a ¶ Dico autem vobis, quia templo maior est hic. Hic non pronomen, sed aduerbium loci est, quod maior templo sit locus qui Dominum templi teneat.

b ¶ Si autem sciretis quid est misericordiam, &c. Quid sit, volo misericordiam & non sacrificium: supra diximus. Quod autem sequitur: Numquam condemnassetis innocentes, de apostolis intelligendum est. Et est sensus. Si misericordiam comprobastis Achimelech, eo quod fame periclitantem refocillauerit Dauid & pueros eius: quare discipulos meos condemnatis, qui nihil tale fecerunt?

c ¶ Et cum transisset inde, venit in synagogam eorum, & ecce homo manum, &c. Tertiusdecimus iste est qui curatur in synagoga. Et notandum quod non in itinere & foris, sed in conciliabulo Iudæorum manus arida fuerit sanata.

d ¶ Et interrogabant eum dicentes: Si licet sabbathis curare, &c. Quia destructionem sabbathi, quam pharisæi in discipulis arguebant, probabili exemplo excusauerat, ipsum calumniari volunt, & interrogant vtrum liceat curare in sabbathis: vt si non curauerit, crudelitatis aut imbecillitatis: si curauerit, transgressionis accusent.

e ¶ Ipse autem dixit eis: Quis, &c. Sic soluit propositam questionem, vt interrogantes auaritiæ condemnaret. Si vos, inquit, in sabbatho ouem & aliud quodlibet animal in foueam decidens eripere festinatis, non animali sed vestra auaritiæ consulentes: quanto magis ego hominem, qui multo melior est oue, debeo liberare?

f ¶ Tunc ait homini, extende manum tuam, &c. In Euangelio, quo vtuntur Nazareni & Ebionitæ (quod nuper in Græcum de Hebræo sermone translulimus, & quod vocatur à plebique Matthæi autenticum) homo iste qui aridam habet manum, cæmentarius scribitur, istiusmodi vocibus auxilium precans: Cæmentarius eram, manibus victum quartitans: preceor te Iesu, vt mihi restituas sanitatem, ne turpiter mendicem cibos. Vsq; ad aduentum Saluatoris arida manus in synagoga fuit Iudæorum, & Dei opera non fiebant in ea: postquam ille venit in terras, reddita est in apostolis creditibus dextera, & operi pristino restituta.

g ¶ Exeuntes autem pharisæi consilium fecerunt. Quod Domino moliantur insidias, liuor in causa est: Quid enim fecerat, vt pharisæos ad interfectionem sui prouocaret? nempe quod homo extendere manum. Quis enim pharisæorum in die sabbathi non extendit manum, portans cibos, calicemque porrigens, & cætera quæ victui necessaria sunt? Si ergo manum extendere, & alimenta subleuare vel potum, in sabbatho non est criminis: cur hoc in alio arguunt quod ipsi facere coarguuntur: presertim cum iste cæmentarius nihil tale portauerit, sed ad præceptum Domini solam extendere manum?

h ¶ Iesus autem sciens recessit inde, &c. Sciens insidias eorum quod vellent perdere Saluatorem suum: recessit inde, vt pharisæis contra se occasionem impietatis auferret.

i ¶ Ecce puer meus, quem elegi: dilectus meus, &c. Per Esaiam Prophetam ex persona patris hoc dicitur: *Ponam spiritum meum super eum. Spiritus ponitur non super Dei verbum, & super vnigenicum, qui de sinu processit patris: sed super eum, de quo dictum est: Ecce puer meus.*

k ¶ Neq; audiet quis in plateis vocem eius. Lata enim est & spatiosa via, qua ducit ad perditionem, & multi ingrediuntur per eam: Qui multi vocem non audiunt Saluatoris: quia non sunt in arcta via, sed in spatiosa.

l ¶ Arundinē quassatam non confringit, &c. Qui peccatori non porrigit manum, nec portat onus fratris sui, iste calamum quassatum confringit. Et qui modicam scintillam fidei contemnit in paruulis, hic linum extinguit fumigans. Quorum Christus vtrumque non fecit: ad hoc enim venerat, vt saluum faceret quod perierat.

m ¶ Tunc oblatas est ei dæmonium ha. &c. Tria signa simul in vno homine perpetrata sunt: Cæcus videt, mutus loquitur, possessus à dæmone, liberatur. Quod & tunc quidem carnaliter factum est, sed & quotidie completur in conuersione credentium: vt expulso dæmone, primum fidei lumen aspiciant, deinde in laudes Dei tacentia prius ora laxentur.

n ¶ Iesus autem sciens cogit, &c. Turbæ stupebant, & confitebantur eum, qui tanta signa faciebat, esse filium Dauid: pharisæi verò opera Dei, principi dæmoniorum deputabant. Quibus Dominus non ad dicta, sed ad cogitata respondit: vt vel sic compellerentur credere potentia eius, qui cordis videbat occulta.

o ¶ Si satanas satanam eijcit, aduersus se diuisus est, &c. Non potest regnum & ciuitas contra se diuisa peristare. Sed quomodo concordia paruæ res crescant, ita discordia maximæ dilabuntur. Si ergo satanas pugnat contra se, & dæmon inimicus est dæmonis, deberet iam mundi venisse consummatio, vt non haberent in eo locum aduersariæ potestates: quarum inter se bellum, pax hominum est. Si autem putatis ò scribæ & pharisæi, quod recessio dæmonum obedientia sit in principem suum, vt homines ignorantes fraudulentam simulatione deludant: quid potestis dicere de corporum sanitatibus, quas Dominus perpetravit? Aliud est si membrorum quoque debilitates, & spiritualium virtutum insignia dæmonibus assignatis.

p ¶ Si ego in Beelzebub eijcio dæmonia, filij vestri in quo eijciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt. Filios Iudæorum, vel exorcistas gentis illius ex more significat, vel apostolos ex eorum stirpe generatos. Si exorcistas, qui ad inuocationem Dei eijciebant dæmones, coarctat interrogatione prudenti, vt confiteantur Spiritus sancti esse opus. Quod si expulso dæmonum, inquit, in filiis vestris, Deo, non dæmonibus deputatur: quare in me idem opus non eandem habeat causam?

B 5

HIERON
11.7.8

CANON
A

INFR. 19. d.
LUC. 11. c.

EXOD. 8. c.
DEUT. 9. b
K 123
II

I 124
X

M 125
V

N 126
X

LUC. 17. c.
IOAN. 1. d.
SUPR. 3. a.

O 127
V

INFR. 21. d.
P 128
V

B

Ergo ipsi iudices vestri erunt, non potestate sed comparatione: dum illi expulsiōnem dæmonum Deo assignant, vos Beelzebub principi dæmoniorum. Sin autem de Apostolis dictum est (quod & magis intelligere debemus) ipsi erunt iudices eorum: quia sedebunt in duodecim solijs, iudicantes duodecim tribus Israel.

a ¶ Si autem ego in spiritu Dei eijcio dæmones. In Luca istum locum ita scriptum legimus: Si autem ego in digito Dei eijcio dæmones. Iste est digitus, quem confitentur & Magi, qui contra Moylen & Aaron signa faciebant, dicentes: *Digitus Dei est iste*, quo tabulæ lapideæ scriptæ sunt in monte Sina. Si igitur manus & brachium Dei, filius est, & digitus eius Spiritus sanctus: Patris & Filij & Spiritus sancti vna substantia est: non te scandalizet membrorum inæqualitas, cum ædificet vnitas corporis.

b ¶ Igitur peruenit in vos regnum Dei. Vel seipsum significat, de quo in alio loco scriptum est: *Regnum Dei intra vos est*, Et: *Medius stat inter vos, quem nescitis*: Vel certe illud regnum quod & Ioannes & ipse Dominus prædicauerant: *Penitentiam agite, appropinquabit enim regnum calorum*. Est & tertium regnum Scripturæ sanctæ, quod auferetur a Iudæis, & tradetur genti facienti fructus eius.

c ¶ Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis & vasa eius diripere, nisi prius alligauerit fortem, & tunc domum illius diripiet? Non debemus esse securi: Aduersarius noster fortis, victoris quoque vocibus comprobatur. Dominus illius mundus, qui in maligno positus est: non creatoris dignitate, sed magnitudine delinquentis: Vasa eius nos quondam fuimus. Alligatus est fortis, & religatus in tartarum, & Domini conticitus pede, & direptis sedibus tyranni, captiua ducta est captiuitas.

d ¶ Qui non est mecum, contra me est: & qui non congregat mecum, spargit, &c.] Non putet hoc quisquam de hæreticis dictum & schismaticis (quamquam scita ex superfluo possit intelligi) sed ex consequentibus textuque sermonis, ad diabolum refertur, eo quod non possint opera Saluatoris Beelzebub operibus comparari. Ille cupit animas hominum tenere captiuas: Dominus liberare. Ille prædicat idola: hic vnus Dei notitiâ. Ille trahit ad vitia: hic ad virtutes reuocat. Quomodo ergo possunt inter se habere concordiam, quorum opera diuersa sunt?

e ¶ Et quicumq; dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, &c.] Et quomodo quidam nostrorum episcopos atque presbyteros post blasphemiam Spiritus sancti in suum recipiunt gradum: cum Saluator dicat omne peccatum, & blasphemiam dimitti hominibus: qui autem in Spiritum sanctum blasphemauerit, non dimitti ei, neque in præsentem tempore, neque in futuro? Nisi fortè illud de Marco Evangelista sumamus exemplum: qui causas tantæ iræ manifestius expressit, dicens: *Quia dicebant, spiritum immundum habet*, Ergo quicumque opera Saluatoris Beelzebub principi dæmoniorum deputarit, & dixerit filium Dei habere spiritum immundum, huic nullo tempore blasphemiam remittetur. Vel ita locus iste intelligendus est. Qui verbum dixerit contra filium hominis, scandalizatus carne mea, & me hominem tantum arbitrans: quod filius sim fabri, & fratres habeam

Marc. 3. d.

Exo. 7. 6. b.

Exo. 16. b.

Iona. 2. b.

Iacobum & Ioseph & Iudam, & homo vorator & vini potator sim: talis opinio absque blasphemia, quamquam culpa non careat erroris, tamen habet veniam propter corporis vilitatem. Qui autem manifestè intelligens opera Dei, cum de virtute negare non possit, eadem stimularum inuidia calumniatur, & Christum deniq; verbum & opera Spiritus sancti dicit esse Beelzebub: isti non dimittetur neque in præsentem sæculo neque in futuro.

f ¶ Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum: aut facite arborem malam, & fructum, &c.] Constringit eos syllogismo, quem Græci vocant ἀφορισμο: non ineuitabilem posuimus appellare: qui interrogatos hinc inde concludit, & utroque cornu premit. Si, inquit, diabolus malus est, bona opera facere non potest. Si autem bona sunt quæ facta cernitis: sequitur, vt non sit diabolus qui ea facit. Neque enim fieri potest, vt ex malo bonum, aut ex bono oriatur malum. Quod autem sequitur.

g ¶ Progenies viperarum, quomodo por. &c.] Ostendit illos arborem malam, & tales afferre fructus blasphemiarum redundantes, qualia habeant semina diaboli.

h ¶ Bonus homo de bono thesaur. &c.] Vel ipsos Iudæos Dominum blasphemantes ostendit de quali thesauro blasphemias proferant: vel cum superiori quaestione hæret sententia; quod quomodo nō possit bonus homo proferre mala, nec malus bona, sic nō possit Christi

stus mala, & diabolus bona opera facere.

i ¶ Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, &c.] Hoc quoque hæret cum superioribus. Et est sensus. Si otiosum verbum, quod nequaquam edificat audientes, non est absque periculo eius qui loquitur, & in die iudicij redditurus est vnusquisq; rationem sermonum suorum: quanto magis vos, qui opera Spiritus sancti calumniimini, & dicitis meum Beelzebub principem dæmoniorum eijcere dæmonia, reddituri estis rationem calumnie vestre? Otiosum verbum est quod fine vilitate & loquentis dicitur, & audientis: si omissis serijs, de rebus friuolis loquamur, & fabulas narremus antiquas. Cæterum qui scurrilia replicat, & cachinnis ora dissoluit, & aliquid profert turpitudinis: hic non otiosi verbi, sed criminoli tenebitur reus.

k ¶ Tunc responderunt ei, &c. Magister volumus, &c.] Sic signum postulant, quasi quæ viderant signa non fuerint. Sed in alio Euangelista quid petant plenius explicatur. *Volumus à resurgnum videre de calo*. Vel in morem Eliæ ignem de sublimi venire cupiebant: vel in similitudinem Samuëlis tempore æstiuo contra naturam loci mugire tonitrua, coruscare fulgura, imbres ruere: quasi non possint & illa calumniari & dicere, ex occultis & varijs aëris passionibus accidisse. Nam qui calumniaris ea quæ oculis vides, manu tenes, vilitate sentis: quid facturus es de his quæ de celo venerint? Vtique respondebis & Magos in Ægypto multa signa fecisse de celo.

l ¶ Ait illis: generatio mala & adultera.] Egredie dixit adultera: quia dimiserat virum, & iuxta Ezechielem, multis se amatoribus copulauerat.

m ¶ Signum querit, & signum non dabitur illi, nisi signum Iona Propheta. Sicut enim fuit Iona in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus: sic erit filius hominis in corde terre tribus diebus & tribus noctibus, &c.] De hoc loco plenius in

commenta-

C

D

Marc. 8. b.

4. Reg. 1. c.

Exo. 7. 6. b.

Exo. 16. b.

Iona. 2. b.

commentarijs Iona Propheta disputauimus: ad illum ergo locum lectoris diligentiam remitimus. Hoc breuiter nunc dixisse contenti, quod synedochice totum intelligatur ex parte: non quod omnes tres dies & tres noctes in inferno Dominus steterit: sed quod in parte parafceues, & domini- ca, & tota die sabbati, tres dies & totidem noctes intelligatur.

a ¶ *Viri Niniuita surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam, &c.* Non sententia potestate, sed comparationis exemplo.

b ¶ *Et ecce plus quam Iona hic.* Hic, aduerbium loci, non pronomen intelligas. Ionas secundum L x x. interpretes triuo predicauit: ego tanto tempore. Ille Assyrijs genti incredula: ego Iudaeis populo Dei. Ille peregrinis: ego ciuibus. Ille uoce locutus est simplici, nihil signorum faciens: ego tanta faciens signa, Beelzebub calumniam sustineo. Plus ergo est Iona, hic: id est, in praesentiarum interuos.

c ¶ *Regina Austri surgit in iudicio cum generatione ista, & condemnabit eam: quia uenit a finibus terrae audire sapientiam Salomonis, &c.* Eodem modo condemnabit regina Austri populum Iudaeorum, quo condemnabunt viri Niniuita Israellem incredulum. Ista est autem regina Saba, de qua in regum uolumine & in Paralipomenon legimus quae per tantas difficultates, gente sua & imperio derelictis, uenit in Iudaeam audire sapientiam Salomonis, & ei multa munera detulit. In Niniue autem & in regina Saba occulta fides nationum praefertur Israeli.

d ¶ *Cum autem immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, &c.* Quidam istum locum de haereticis dictum putant: quod immundus spiritus qui in eis antea habitauerat, quando gentiles erant, ad confessionem ueræ fidei, eiciatur: postea uero cum se ad haeresim transtulerint, & simulatis uirtutibus ornauerint domum suam: tunc alijs septem nequam spiritibus adiunctis, reuertitur ad eos diabolus & habitat in illis: fiantque nouissima eorum peiora prioribus. Multo quippe peiori conditione sunt haeretici quam gentiles: quia in illis spes fidei est: in istis pugna discordia. Cum hæc intelligentia plaufum quendam & colorem doctrinae praeferat, ne scio an habeat ueritatem. Ex eo enim quod finita uel parabola uel exemplo sequitur: Sic erit & generationi huic pessima: compellimur non ad haeticos & quoslibet homines, sed ad Iudaeorum populum referre parabolam: ut contextus loci non passim & uagus in diuersum fluctuet, atque insipientium more turbetur: sed haerens sibi uel ad priora uel ad posteriora respondeat. Immundus spiritus exiit a Iudaeis, quando acceperunt legem, & ambulauit per loca arida quærens sibi requiem. Expulsus uidelicet a Iudaeis ambulauit per gentium solitudines: quæ cum postea Domino credidissent, ille non inuento loco in nationibus, dixit.

e ¶ *Reuertar in domum meam, &c.* Hoc est a abibo ad Iudæos quos ante dimiseram.

f ¶ *Et ueniens inuenit eam uacantem, scopis mundatam, &c.* Vacabat enim templum Iudaeorum, & Christum hospitem non habebat dicentem: *Surgite, eamus hinc.* Et in alio loco: *Dimittetur uobis domus uestra deserta.* Quia igitur & Dei & Angelorum praesidia non habebant, & ornati erant superfluis obseruationibus legis, & traditionibus pharisaeorum: reuertitur diabolus ad sedem suam pristinam, &

septenario sibi numero demonum addito, habitat pristinam domum, & sunt illius populi nouissima peiora prioribus. Multo enim nunc maiori demonum numero possidentur blasphemantes in synagogis suis Christum Iesum, quam in Aegypto possessi fuerant ante legis notitiam: quia aliud est

uenturum non credere: aliud eum non suscepisse qui uenerit. Septenarium autem numerum adiunctum diabolo, uel propter sabbatum intellige, uel propter numerum Spiritus sancti: ut quomodo in Esaia super uirgam de radice Iesse, & florem qui de radice descendit, septem spiritus uirtutum descendisse narrantur, ita e contrario uictorium numerus in diabolo consecratus sit.

g ¶ *Ab hoc loquente ad turbas: ecce mater eius & fratres, &c.* Occupatus erat Dominus in opere sermonis, in doctrina populorum, in officio praedicandi: mater & fratres ueniunt foris, stant, & ei desiderant loqui: Tunc quidam nunciat Saluatori, quod mater sua & fratres stent foris, quærentes eum. Videtur mihi iste qui nunciat non fortuito & simpliciter nunciare, sed insidias tendere Saluatori: utrum spiritali operi carnem & sanguinem praeferat. Unde & Dominus, non quod negaret matrem & fratres exire contempsit, sed quod responderet insidiant, extendens manum in discipulos, ait.

h ¶ *Ecce mater mea & fratres mei, &c.* Isti sunt mater mea, & fratres mei, qui faciunt opera patris mei. Non ergo iuxta Marcionem & Manichæum matrem negauit, ut natus de phantasmate putaretur, sed Apostolos cognationi praetulit, ut & nos in comparatione dilectionis carni spiritum preferamus. Ecce mater tua, & fratres tui foris stant, quærentes te. Quidam fratres Domini de alia uxore Ioseph filios suspicantur, sequentes delyrameta apocryphorum, & quandam Escham mulierculam confingentes. Nos autem, sicut in libro quem contra Heluidium scripsimus continetur, fratres Domini, non filios Ioseph, sed consobrinos Saluatoris, Mariae liberos intelligimus materera Domini, quæ esse dicitur mater Iacobi minoris & Ioseph & Iudæ: quos in alio Euangelij loco fratres Domini legimus appellatos. Fratres autem consobrinos dici, omnis scriptura demonstrat. Dicamus & aliter Saluator loquitur ad turbas: intrinsecus erudit nationes. Mater eius & fratres, hoc est, synagoga & populus Iudaeorum, foris stant, & intrare desiderant, & sermone eius indigni fiunt. Cumque rogauerint & quaesierint & nuncium miserint, responsum accipiunt liberi eos esse arbitrij, & intrare posse si uelint & ipsi credere: qui tamen intrare non potuerunt nisi alios rogauerint.

¶ *Ecce mater mea & fratres mei, &c.* Isti sunt mater mea, & fratres mei, qui faciunt opera patris mei. Non ergo iuxta Marcionem & Manichæum matrem negauit, ut natus de phantasmate putaretur, sed Apostolos cognationi praetulit, ut & nos in comparatione dilectionis carni spiritum preferamus. Ecce mater tua, & fratres tui foris stant, quærentes te. Quidam fratres Domini de alia uxore Ioseph filios suspicantur, sequentes delyrameta apocryphorum, & quandam Escham mulierculam confingentes. Nos autem, sicut in libro quem contra Heluidium scripsimus continetur, fratres Domini, non filios Ioseph, sed consobrinos Saluatoris, Mariae liberos intelligimus materera Domini, quæ esse dicitur mater Iacobi minoris & Ioseph & Iudæ: quos in alio Euangelij loco fratres Domini legimus appellatos. Fratres autem consobrinos dici, omnis scriptura demonstrat. Dicamus & aliter Saluator loquitur ad turbas: intrinsecus erudit nationes. Mater eius & fratres, hoc est, synagoga & populus Iudaeorum, foris stant, & intrare desiderant, & sermone eius indigni fiunt. Cumque rogauerint & quaesierint & nuncium miserint, responsum accipiunt liberi eos esse arbitrij, & intrare posse si uelint & ipsi credere: qui tamen intrare non potuerunt nisi alios rogauerint.

CAPVT XIII.

In illo die exiens Iesus de domo sedebat secus mare: & congregatae sunt ad eum turbae multae: ita ut in nauiculam ascend. &c.] Populus domum Iesu non poterat intrare, nec esse ibi ubi Apostoli audiebant mysteria. Iecirco miserator & misericors Dominus egreditur de domo sua, & sedit iuxta huius seculi mare: ut turbae congregentur ad eum, & audiant in littore, quæ intus non merebantur audire: ita ut in nauiculam ascendens federet, & omnis turba staret in littore. Iesus in medijs fluctibus, hinc inde martunditur, & in sua maiestate securus, appropinquare facit

terræ

Esa. li. 4.

q. 129 II

f. 130 II

D. a. 131 II

Infr. 27. f. Marc. 6. a. Cap. 16. a. Infr. ca. 19. in fine.

B. 9. Reg. 7. 2. Par. 9.

1. Ion. 1. 4. d. Luc. 13. a.

HIERON. 11. 7. 8.

CANON
E

terrae nauiculam suam. At populus nequaquam periculum sustinens, nec tentationibus circumdatus, quas ferre non poterat, stat in littore fixo gradu, ut audiatur quae dicuntur.

a ¶ *Et locutus est eis multa in parabolis dicens.* Turba non unius sententiae est, sed diuersarum in singulis voluntatum. Unde loquitur ad eam in multis parabolis, ut iuxta varias voluntates, diuersas recipere discipulas. Et notandum, quod non omnia locutus sit eis in parabolis, sed multa. Si enim dixisset omnia in parabolis, absque emolumento populi recessissent. Perspicua miscet obscuris, ut per ea quae intelligunt, prouocentur ad eorum notitiam quae non intelligunt.

b ¶ *Ecce exiit qui seminat seminare.* Intus erat, domi versabatur, loquebatur discipulis sacramenta. Exiit ergo de domo sua, qui seminat verbum Dei, ut seminaret in turbis. Significatur autem factor iste qui seminat, esse filium Dei, & patris in populis seminare sermonem. Et simul obserua hanc esse primam parabolam, quae cum interpretatione sua posita sit. Et cauendum est ubicumque Dominus exponit sermones suos, & rogatus a discipulis intrinsecus differit: ne vel aliud, nec plus quid velimus intelligere, quam ab eo expostum est.

b 132
V
c 133
I

c ¶ *Quaedam ceciderunt secus viam, & venerunt volucres, & comederunt.* Hanc parabolam ad comprobendam heresim suam Valentinus assumit: tres introducens naturas: spirituales, animales, atque terrenam, cum hic quatuor sint: una iuxta viam, alia petrosa, tertia plena spinis, quarta terrae bonae. Differimus parumper interpretationem eius cum discipulis volentes secretè audire quod dicitur.

d 134
V
F
c 135
II

d ¶ *Qui habet aures audiendi, &c.* Prouocamur ad dictorum intelligentiam, quoties his sermonibus commouemur.

e ¶ *Et accedentes discipuli dixerunt.* Querendum est quomodo accedant ad eum discipuli, cum Iesus in naui sedeat: nisi forte intelligi datur, quod dudum cum ipso nauem cõscenderint, & ibi stantes super interpretatione parabolae sciscitanti sunt.

f ¶ *Qui enim habet dabitur ei, &c.* Non in aequalitate iudicij habentibus additur, & non habentibus, id quod habere videntur aufertur, sed quod Apostolis in Christo habentibus fidem, etiam si quid minus virtutum habeant, conceditur. Iudaeis autem, qui non crediderunt in filium Dei, etiam si quid per naturam bonum possident, tollitur. Neque enim possunt aliquid sapienter intelligere, qui caput non habent sapientiae.

Esaï. 6. 0.

g ¶ *Idè in parabolis loquor eis: quia videntes non vident, &c.* Hæc de his loquitur qui stant in littore, & diuiduntur ab Iesu, & sonitu fluctuum perstreptente, non audiunt ad liquidum quae dicuntur: Impleturque in eis propheta Esaiæ: *Auditu audietis, & non intelligetis, & videntes videbitis, & non videbitis.* Hæc de turbis prophetata sunt, quae stant in littore, & Dei non merentur audire sermonem. Accedamus ergo & nos cum discipulis ad Iesum, & regemus

eum differtionem parabolae: ne cum turbis frustra aures & oculos habere videamur.

h ¶ *Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauitè audierunt.* Reddit causas quare videntes non videant, & audientes non audiant: Quia incrassatum est, inquit, cor populi huius, & auribus suis grauitè audierunt. Ac ne forte arbitremur crassitudinem cordis, & grauitatem aurium naturae esse non voluntatis, subiungit culpam arbitrij & dicit.

i ¶ *Et oculos suos clauerunt: ne quando oculis videant, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertant, &c.* In parabolis ergo audiunt & in ænigmatè, qui clausis oculis nolunt cernere veritatem.

k ¶ *Vestri autem beati oculi, quia vident, & aures vestrae, quia audiunt.* Nisi supra legissemus auditores ad intelligentiam prouocatos, Saluatore dicente: qui habet aures audiendi audiat, putarem nunc oculos & aures, quae beatitudinè accipiunt, carnis intelligi. Sed mihi videntur illi beati oculi, qui possunt Christi cognoscere sacramenta, & quos Iesu in sublime præcepit, ut candentes segetes aspiciant, & illas aures beatae, de quibus Esaias loquitur: *Dominus apposuit mihi auriculam.*

l ¶ *Amen quippe dico vobis, quia multi prophetae, & iusti cupierunt videre quae videtis, & non viderunt, & audire quae auditis, & non audierunt.* Vos ergo audite parabolam seminantis. Omnis qui audit verbum regni, & non intelligit, venit malus, & rapit quod seminatum est in corde eius: hic est qui secus viam seminatus est. Qui autem super petrosa seminatus est: hic est qui verbum audit, & continuo cum gaudio accipit illud: Non habet autem in se radicem, sed est temporalis. Facta autem tribulatione, & persecutione propter verbum, continuo scandalizatur. Qui autem seminatus est in spinis: hic est qui verbum audit, & sollicitudo saeculi

in specie: vos autem in praesentiarum tenetis, & habetis Dominum vestrum, & ad voluntatem interrogatis, & conuiscimini ei.

m ¶ *Omnis qui audit verbum regni, & non intelligit.* Hoc praemittens hortatur nos, ut quae dicuntur diligentius audiamus.

n ¶ *Venit malus, & rapit quod seminatum est in corde eius.* Malus bonum semen rapit: Et simul intellige quod in corde fuerit seminatum: & diuersitas terrae, animae sint creditum.

o ¶ *Facta autem tribulatione, & persecutione propter verbum continuo scandalizatur.* Attende quod dictum sit: continuo scandalizatur. Est ergo aliqua distantia inter eum qui multis tribulationibus poenisque compellitur Christum negare, & eum qui ad primam persecutionem statim scandalizatur & corrumpit.

p ¶ *Qui autem seminatus est in spinis, hic est qui verbum audit, & sollicitudo saeculi istius, &c.* Mihi videtur & illud quod iuxta literam ad Adam dicitur: *Inter spinas & tribulos panem tuum manducabis:* hoc significare mysticè: quod quicumque se saeculi voluptatibus dederit curisque istius mundi,

G

Ioan. 4. a.

Esaï. 50. b.

H

Ioan. 7. g.

Genes. 3. e.

A

mundi, panem caelestem, & cibum verum inter spinas com-
medat. Eleganter adiunxit: fallacia diuitiarum suffocat
verbum. Blandae enim sunt diuitiae, & aliud agentes & aliud
pollicentes. Lubrica est earum possessio, dum huc illucque
circunferuntur, & instabili gradu vel habentes deserunt, vel
non habentes referunt.

¶ *Qui vero in terram bonam seminatus est: hic est qui audit verbum, & intelligit, & fructum facit.* Sicut in terra mala tres fuerunt diuersitates, secus viam, & petrosa, & spinosa loca: sic in terra bona tria diuersitas est: centesimi, sexagesimi, & tricesimi fructus. Et in illa autem & in ista non mutatur substantia, sed voluntas, & tam incredulorum quam credentium corda sunt quae semen recipiunt. Venit, inquit, malus, & rapit quod seminatam est in corde eius, & secundo ac tertio: hic est, ait, qui verbum audit. In expositione quoque terrae bonae, iste est qui audit verbum. Primum ergo debemus audire: deinde intelligere, & post intelligentiam fructus reddere doctrinarum: & facere vel centesimum fructum, vel sexagesimum, vel tricesimum, de quibus plenius libro contra Iouinianum diximus, & nunc breuiter perstringimus: Centesimum fructum virginibus: sexagesimum viduis & continentibus: tricesimum casto matrimonio deputantes. Honorabiles enim nuptiae, & cubile immaculatum. Quidam nostrorum, centesimum fructum ad martyres referunt: quod si ita est, sancta confortia nuptiarum excluduntur a fructu bono.

¶ *Aliam parabolam proposuit, dicens: Simile est regnum, &c.]* Haec secunda parabola est, cum interpretatione sua non statim posita, sed interiectis alijs parabolis edisserita. Hic enim proponitur, & postea dimissis turbis venit in domum, & accedunt ad eum discipuli eius rogantes: Disserere nobis parabolam zizaniorum agri, & reliqua. Non ergo debemus praepropero intelligendi desiderio antea eius notitiam quaerere quam a Domino disseratur.

¶ *Aliam parabolam proposuit eis, dicens:]* Sedebat Dominus in nauis, & turbis stabat in littore: illi procul, discipuli vicini audiebant. Proponit eis & aliam parabolam, quasi diues patrifamilias inuitatos diuersis reficiens cibus: vt vnusquisque secundum naturam stomachi sui varia alimenta susciperet. Vnde & in priori parabola non dixit alteram, sed aliam. Si enim praemisisset alteram, expectare tertiam non poteramus: praemisisset aliam, vt plures sequantur.

¶ *Simile est regnum caelorum grano sinapis, quod accipit. &c.]* Non fit molestum lectori si totas parabolam proponimus. Quae enim obscura sunt, plenius disserenda sunt: ne breuitate nimia inuoluantur magis sensus quam exponantur. Regnum caelorum praedicatio euangelij est, & notitia scripturarum, quae ducit ad vitam, & de qua dicitur ad Iudeos: *Auferetur a vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.* Simile est ergo huiusmodi regnum grano sinapis, quod accipiens homo seminauit in agro suo. Homo qui seminat in agro suo, a plerisque Saluator intelligitur, quod in animis credentium seminat: Ab alijs, ipse homo seminans in agro suo: hoc est in semetipso & in corde suo. Quis est iste qui seminat, nisi sensus noster & animus: qui suscipiens gra-

num praedicationis, & fouens sementem humore fidei, facit in agro sui pectoris pullulare: Praedicatio euangelij minima est omnibus disciplinis. Ad primam quippe doctrinam fidem non habet veritatis, hominem Deum, Christum mortuum, & scandalum crucis praedicans. Confer huiusmodi

doctrinam dogmatibus philosophorum, & libris eorum, & splendore eloquentiae, & compositioni sermonum, & videbis quanto minor sit ceteris seminibus sementis euangelij. Sed illa cum creuerit, nihil mordax, nihil viuudum, nihil vitale demonstrat, sed totum flaccidum marcidumque & mollium ebullit in holera, & in herbas, quae cito arescunt & corruunt. Haec autem praedicatio, quae parua videbatur in principio, cum vel in anima credentis, vel in toto mundo facta fuerit: non exurgit in holera, sed crescit in arborem: ita vt volucres caeli (quas vel animas credentium, vel fortitudines Dei seruitio mancipatas sentire debemus) veniant, & habitent in ramis eius. Ramos puto euangelicae arboris, quae de grano sinapis creuerit, dogmatum esse diuersitates: in quibus supradictarum volucrum vnaquaque requiescit. Assumamus & nos pennas columbae: vt volitantes ad altiora, possimus habitare in ramis huius arboris, & nidulos nobis facere doctrinarum: terrenaque fugientes ad caelestia festinare. Multi legentes granum sinapis minimum omnibus seminibus, & illud quod in euangelio a discipulis dicitur: Domine adauge nobis fidem, & responderetur eis a Salvatore: *Amen dico vobis: si habueritis fidem quasi granum sinapis, & dixeritis monti huic, migra de loco isto, migrabit: putant Apostolos vel paruam fidem petere, vel Dominum de paruam fide dubitare, cum Apostolus Paulus fidem grano sinapis comparatam maximam iudicet. Quid enim dicit? Si habuero totam fidem, ita vt montes transferam: charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Ergo quod Dominus dixit fide fieri quae grano sinapis comparatur: hoc Apostolus docet tota fide posse fieri.*

¶ *Aliam parabolam locutus est eis: Simile est regnum caelorum fermento, quod acceptum, &c.]* Diuersus est hominum stomachus: alij amaris, alij dulcibus: alij austerioribus, alij lenibus delectantur cibus. Proponit itaque Dominus, vt iam supra diximus, diuersas parabolam: vt iuxta vulnere varietates, & medicina diuersa sit. Mulier ista, quae fermentum accepit, & abscondit illud in farinae satis tribus, donec fermentaretur totum: vel praedicatio mihi videtur apostolica: vel ecclesia quae de diuersis gentibus congregata est. Haec tollit fermentum, notitiam scilicet & intelligentiam scripturarum, & abscondit illud in farinae satis tribus: vt spiritus, anima, & corpus in vnum redacta, non discrepent inter se: sed cum duobus & tribus conuenerint, impetrent a patre quodcumque postulauerint. Disseritur locus iste & aliter. Legimus in Platone, & philosophorum dogma vulgatum est: tres esse in humana anima passiones, τὸ λογικόν, quod nos possumus interpretari rationabile, τὸ τιμιόν, quod dicimus plenum irae vel irascibile, τὸ ἐπιθυμητόν, quod appellamus concupiscibile: & putat ille philosophus, rationabile nostrum in cerebro: iram in felle: desiderium in iecore commorari. Et nos ergo si acceptimus fermentum euangelicum sanctarum scripturarum (de quo supra dictum est) tres humanae animae passiones in vnum redigentur: vt in

ratione

f 136 X

g 137 II

h 138 V D

Luc. 17. b.

1. Cor. 13. a

Hebr. 13. a.

Infr. 21. d.

HIERON
11.7.8

CANON

E

i 139 VI

k 140 X

F

tatione possideamus prudentiam: in ira, odium contra vitia: in desiderio, cupiditatem virtutum: & hoc totum fiet per doctrinam euāgelicam, quam nobis mater ecclesia præstitit. Dicam & tertiam quorundam intelligentiam, vt curiosus lector è pluribus quod placuerit ligat: Mulierem donec fermentatum est totum. ⁱ Hæc omnia locutus ^a est Iesus in parabolis ad turbas, & sine parabolis non loquebatur eis: Vt impleretur ^b quod dictum est per prophetam, dicentem: Aperiam in parabolis os meum: eructabo abscondita à constitutione mundi. ^k Tunc ^c dimissis turbis venit in domum, & accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes: Edidisse nobis parabolam zizaniorum agri. Qui ^d respondens ait: Qui seminat bonum semen, est filius hominis. Ager autem est mundus. Bonum verò semen, hi sunt filij regni: zizania autem filij sunt nequam. Inimicus autem qui seminavit ea, est diabolus. Messis verò consummatio sæculi est. Messores autem angeli sunt. Sic ut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur: sic erit in consummatione sæculi. Mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis: ibi erit fletus & stridor dentium. Tunc iusti ^e fulgebunt sicut sol in regno patris eorum. Qui habet aures audiendi, audiat. Simile est ^f regnum cælorum thesauro abscondito in agro: quem qui inuenit homo, abscondit, & præ gaudio illius vadit & vendit vniuersa quæ habet, & emit agrum illum. Iterum ^g simile est regnum cælorum homini negotia-

zania: Iusti reputantur in filios regni. Ergo vt supra dixi: quæ exposita sunt à Domino, his debemus accommodare fidem. Quæ autem tacita & nostræ intelligentiæ derelicta, perstringenda sunt breuiter. Homines qui dormiunt, magistros ecclesiarum intellige. Seruos patrisfamilias, ne alios accipias quàm angelos, qui quotidie vident faciem patris. Diabolus autem propterea inimicus homo appellatur, quia Deus esse desiuit. Et in nono psalmo scriptum est de eo: *Exurge Domine, non confortetur homo.* Quamobrem nõ dormiat qui ecclesiæ præpositus est: ne per illius negligentiam inimicus homo superfeminet zizania: hoc est, hæreticorum dogmata. Quod autem dicitur: *Ne forte colligentes zizania, eradicetis simul & frumentum:* datur locus penitentiae, & monemur ne cito amputemus fratrem: quia fieri potest, vt ille qui hodie noxio deprauatus est dogmate, cras resipiscat, & defendere incipiat veritatem. Illud quoque quod sequitur: *Sinite vtraque crescere vsque ad messem:* videtur illi præcepto esse contrarium: *Auferite malum de medio vestrum:* & nequaquam societatem habendam cum his qui fratres nominentur, & sunt adulteri & fornicatores. Si enim prohibetur eradicatio, & vsque ad messem tenen-

G

1. Cor. 5. d

H

Coloss. 2. a

da est patientia: quomodo eiciendi sunt quidam de medio nostro? Inter triticum & zizania, quod nos appellamus lolium, quandiu herba est, & nondum culmus venit ad spicam, grandis similitudo est, & in discernendo aut nulla aut perdifficilis distantia. Præmonet ergo dominus, ne vbi quid ambiguum est, cito sententiam proferamus: sed Deo iudici terminum resequemur: vt cum dies iudicij venerit, ille non suspicionem criminis, sed manifestum reatum de sanctorum cætu eiciat. Quod autem dixit, zizaniorum fasciculos ignibus tradi, & triticum congregari in horrea: manifestum est hæreticos quoque & hypocritas fidei, gehennæ ignibus concremandos: sanctos verò qui appellantur triticum, horreis, id est, mansionibus cælestibus suscipi.

^b *¶ Vt impleretur quod dictum est per Prophetam dicentem: Aperiam in parabolis os meum, &c.*] Hoc testimonium de septuagesimo septimo psalmo sumptum est. Legi in nonnullis codicibus, & studiosus lector fortè reperiet idipsum: in eo loco vbi nos posuimus & vulgata habet editio: vt impleretur quod dictum est per Prophetam dicentem: ibi scriptum, per Esaiam Prophetam dicentem. Quod quia minimè inueniebatur in Esaiâ, arbitror postea à prudentibus viris esse sublatum. Sed mihi videtur in principio ita editum: Quod scriptum est per Asaph prophetam, dicentem. Septuagesimus enim septimus psalmus, de quo hoc sumptum est testimonium, Asaph propheta titulo inscribitur: Et primum scriptorem non intellexisse Asaph, & putasse scriptoris vitium, atque emendasse nomen Esaiæ: cuius vocabulum manifestius erat. Sciendum est itaque, quòd in psalmis & hymnis & canticis Dei, non solum David, sed & cæteri, quorum præscripta sunt nomina, prophetae sint appellandi: Asaph videlicet & Idithum & Heman Ezraites, & Ethan & filij Chore, & reliqui quos scriptura commemorat. Quodque ex persona Domini dicitur: *Aperiam in parabolis os meum: eructabo abscondita à constitutione mundi: considerandum attentius, & inueniendum, describi egressum Israël ex Ægypto, & omnia signa narrari quæ in Exodi continentur historia. Ex quo intelligimus vniuersa illa quæ scripta sunt parabolice sentienda: nec manifestam tantùm sonare litteram, sed abscondita sacramenta: hoc enim se Saluator dicturum esse promittit: Aperiens os suum in parabolis, & eructans abscondita à constitutione mundi.*

^c *¶ Tunc dimissis turbis venit in domum, & accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes: edidisse nobis parabolam zizaniorum.*] Dimittit turbas Iesus & domum reuertitur: vt accedant ad eum discipuli, & secreto interrogent quæ populus nec merebatur audire, nec poterat. Edidisse nobis parabolam zizaniorum.

^d *¶ Qui respondens ait: Qui seminat bonum semen, est filius hominis.*] Peripateticè exposuit quòd ager mundus sit: sator, filius hominis: bonum semen, filij regni: zizania, filij pessimi: zizaniorum sator, diabolus: messis consummatio mundi: messores, angeli. Omnia scandala referuntur ad zizania:

da est patientia: quomodo eiciendi sunt quidam de medio nostro? Inter triticum & zizania, quod nos appellamus lolium, quandiu herba est, & nondum culmus venit ad spicam, grandis similitudo est, & in discernendo aut nulla aut perdifficilis distantia. Præmonet ergo dominus, ne vbi quid ambiguum est, cito sententiam proferamus: sed Deo iudici terminum resequemur: vt cum dies iudicij venerit, ille non suspicionem criminis, sed manifestum reatum de sanctorum cætu eiciat. Quod autem dixit, zizaniorum fasciculos ignibus tradi, & triticum congregari in horrea: manifestum est hæreticos quoque & hypocritas fidei, gehennæ ignibus concremandos: sanctos verò qui appellantur triticum, horreis, id est, mansionibus cælestibus suscipi.

^e *¶ Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris sui.*] In præsentis sæculi fulget lux sanctorum coram hominibus: post consummationem autem mundi, ipsi iusti fulgebunt sicut sol in regno patris sui.

^f *¶ Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro: quem qui inuenit homo abscondit, &c.*] Crebris parabolarum obcuritatibus retardati, commaticam interpretationem excedimus: vt propè de alio interpretationis genere ad aliud transisse videamur. Thesaurus iste, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi, aut Deus verbū est, qui in carne Christi videtur absconditus: aut sancta Scripturæ, in quibus reposita est notitia Saluatoris: quem cum quis in eis inuenierit, debet omnia istius mundi emolumenta contemnere, vt illum possit habere quem reperit. Quod autem sequitur: *Quem cum inuenierit homo, abscondit: iccirco dicitur, non quòd hoc de inuidia faciat, sed quòd timore seruantis & nolentis perdere, abscondat in corde suo, quem pristinis prætulit facultatibus.*

^g *¶ Iterum simile est regnum cælorum homini negotiatori querenti bonas margaritas, &c.*] Alijs verbis idipsum quod supra dicitur. Bonæ margaritæ, quas querit institor, lex & prophetae sunt. Audi Marcion, audi Manichee: Bonæ margaritæ sunt lex & prophetae, & notitia veteris testamenti. Vnum autem est pretiosissimum margaritum, scientia Saluatoris & sacramentum passionis illius, & resurrectionis arcanum.

A
Philip 3. b.
Hier. 6. c.
Sup. 4. c.

arcantum. Quod cum inuenerit homo negotiator, & similis Pauli Apostoli, omnia legis prophetarum que mysteria & obseruationes pristinas, in quibus inculpatè vixerat, quasi purgamenta contemnit, & quiesquillas, vt Christum lucrificat. Non quo inuentio nouæ margaritæ condemnatio sit veterum margaritarum: sed quo comparatione eius omnis alia gemma vilior sit.
a ¶ Iterum simile est regnum cælorum, sagenæ missæ in mare, &c.] Impleto Hieremiæ vaticinio dicentis: Ecce ego mittam ad vos piscatores multos: postquam audierunt Petrus & Andreas, & Iacobus, & Ioannes filij Zebedæi: Sequimini me, & faciam vos piscatores hominum: contextuerunt sibi ex veteri & nouo testamento sagenam euangelicorum dogmatum, & miserunt eam in mare huius seculi: quæ vsque hodie in medijs fluctibus tenditur, capiens de salis & amaris gurgitibus quidquid incidit, id est, & bonos homines & malos, & optimos pisces & pessimos. Cum autem venerit consummatio & finis mundi (vt ipse infra manifestius discrit) tunc sagenæ extrahetur ad littus: tunc verum scernendorum piscium signum demonstrabitur, & quasi in quodam quietissimo portu, boni mittentur in vasa cælestium mansionum. malos autem torrendos & excicandos gehennæ flamma suscipiet.

B
Cant. 7. d.

b ¶ Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei: Etiam.] Ad Apostolos propriè sermo est, & illis dicitur: Intellexistis hæc omnia? Quos non vult audire tantum vt populum, sed intelligere vt magistros futuros.
c ¶ Ideo omnis scriba doctus, &c.] Instructi erant Apostoli, scribæ, & notarij Saluatoris, qui verba illius & præcepta signabant in tabulis cordis carnalibus, regnorum cælestium sacramentis, & pollebant opibus patrisfamilie, eijcientes de thesauro doctrinarum suarum noua & vetera: vt quidquid in euangelio prædicabant, legis & prophetarum vocibus comprobarent. vnde & sponsa dicit in Cantico canticorum: Nota & vetera fratruelis meus seruauit tibi.
d ¶ Et factum est, cum consummasset Iesus parabolas istas, transit inde, & veniens in patriam suam, docebat eos in synagoga eorum.] Post parabolas, quas locutus est ad populum, & quas soli Apostoli intelligunt, transit in patriam suam, vt ibi apertius doceat.
e ¶ Vnde huic sapientia hæc & virtutes? Mira stulticia Nazarenorum: mirantur vnde habeat sapientiam sapientia, & virtutes virtus: sed error in promptu est, quod fabri filium suspicantur.
f ¶ Nonne hic est fabri filius? Nonne mater eius dicitur Maria? & fratres eius Iacobus & Ioseph, Simon & Iudas, &c.] Error Iudæorum salus nostra est, & hæreticorum condemnatio. Intantum enim cernebant hominem Iesum Christum, vt fabri putarent filium. Nonne hic est fabri filius? Miraris si errent in fratribus, cum errent in patre. Locus iste plenius in supradicto contra Heluidium libello expostus est.
g ¶ Iesus autem dixit eis: Non est propheta sine honore nisi in patria sua, & in domo sua.] Propemodum naturale est,

negotiatori, quærenti bonas margaritas. Inuenta autem vna pretiosa margarita, abiit & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam. Iterum a simile est regnum cælorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti. Quam, cum impleta esset eductentes, & secus littus sedentes: elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt. Sic erit in cõsummatione sæculi. Exhibunt angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus & stridor dentium. Intellexistis b hæc omnia? Dicunt ei: Etiam. Ait illis: Ideo omnis c scriba doctus in regno cælorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua & vetera. Et factum d est cum consummasset Iesus parabolas istas, transit inde. Et veniens in patriam suam, docebat eos in synagoga eorum, ita vt mirarentur & dicerent, Vnde huic e sapientia hæc & virtutes? Nonne hic f est fabri filius? Nonne mater eius dicitur Maria, & fratres eius Iacobus, & Ioseph, & Simon, & Iudas: & sorores eius nonne omnes apud nos sunt? Vnde ergo huic omnia ista? & scandalizabantur in eo. m Iesus s autem dixit eis: Nō est propheta sine honore, nisi in patria sua, & in domo sua. Et nō h fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem eorum.

CAPVT XIV.

IN a illo i tempore audiuit Herodes tetrarcha samam Iesu, & ait pueris suis: Hic est Ioannes Baptistæ, ipse surrexit à mortuis: & ideo virtutes operantur in eo. b Herodes k enim tenuit Ioannem, & alligauit eum, & posuit in carcerem propter Herodiadem vxorem Philippi fratris sui. Dicebat enim illi Ioannes: Non licet tibi habere eam. Et volens l illum occidere, timuit populum: quia sicut prophetam eum habebant. c Die m autem natalis Herodis, saltauit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi. Vnde cum n iuramento pollicitus est ei dare quodcumque postulasset ab eo:

liam regis Aretæ: postea verò socerum eius, exortis quibusdam contra generum simulatibus, tulisse filiam suam, & in dolore prioris mariti, Herodis inimici eius nuptijs copulasse. Quis sit autem hic Philippus, euangelista Lucas plenius docet: Anno quintodecimo imperij Tiberij Cæsaris, procurante Pontio Pilato Iudæam: Tetrarcha autem Galilæe Herode: Philippo verò fratre eius tetrarcha Itureæ & Traconitidis regionis. Ergo Ioannes Baptistæ, qui venerat in spiritu & virtute Eliæ, eadem auctoritate, qua ille Achab corripuerat & Iezabel, arguit Herodem & Herodiadem, quòd illicitas nuptias fecerint, & non liceat fratre viuente germano vxorem illius ducere: malens periclitari apud regem, quàm propter adulationem esse immemor præceptorum Dei.
l ¶ Et volans illum occidere timuit populum: quia sicut prophetam eum habebant.] Seditionem quippe populi verebatur propter Ioannem, à quo sciebat turbas in Iordane plurimas baptizatas. Sed amore vincebatur vxoris, ob cuius ardorem etiam Dei præcepta neglexerat.
m ¶ Die autem Natalis Herodis, saltauit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi.] Nullum alium inuenimus obseruasse diem natalis sui, nisi Herodem & Pharaonem: vt quorum erat par impietas, esset & vna solemnitas.
n ¶ Cum iuramento pollicitus est ei dare quodcumque postulasset

ciues semper ciuibus inuidere. Non enim considerant præsentia viri opera: sed fragilis recordantur infantie: quasi non & ipsi per eodem ætatum gradus ad maturam ætatem venerint.
h ¶ Et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem illorum.] Non quòd etiam illis incredulis facere non potuerit virtutes multas: sed quòd ne multas faciens virtutes, ciues incredulos condemnaret. Potest autem & aliter intelligi: quòd Iesus despiciatur in domo & in patria sua: hoc est, in populo Iudæorum. Et ideo ibi pauca signa fecerit: ne penitus inexcusabiles fierent. Maiora autem signa quotidie in gentibus per Apostolos facit: non tam in sanatione corporum, quàm in animarum salute.

CAPVT XIV.

IN illo tempore, audiuit Herodes tetrarcha samam Iesu, & ait pueris suis: Hic est Ioannes Baptistæ: ipse surrexit à mortuis, &c.] Quiddam ecclesiasticorum interpretum causas quærit: quare Herodes ista sit suspicatus, vt putet à mortuis Ioannem resurrexisse, & ideo virtutes operari in eo: quasi erroris alieni nobis reddenda sit ratio: aut potius, & ex his verbis habeat occasionem: cum vtique eo tempore quo Ioannes decollatus est, Dominus triginta esset annorum: utriusque autem post multos annorum circulos, in diuersa corpora dicat animas insinuari.
k ¶ Herodes autem tenuit Ioannem, & alligauit eum, & posuit in carcerem, propter Herodiadem vxorem Philippi fratris sui, &c.] Vetus narrat historia Philippum Herodis maioris filium (sub quo Dominus fugit in Ægyptum) fratrem huius Herodis, sub quo passus est Christus, duxisse vxorem Herodiadem filiam regis Aretæ: postea verò socerum eius, exortis quibusdam contra generum simulatibus, tulisse filiam suam, & in dolore prioris mariti, Herodis inimici eius nuptijs copulasse. Quis sit autem hic Philippus, euangelista Lucas plenius docet: Anno quintodecimo imperij Tiberij Cæsaris, procurante Pontio Pilato Iudæam: Tetrarcha autem Galilæe Herode: Philippo verò fratre eius tetrarcha Itureæ & Traconitidis regionis. Ergo Ioannes Baptistæ, qui venerat in spiritu & virtute Eliæ, eadem auctoritate, qua ille Achab corripuerat & Iezabel, arguit Herodem & Herodiadem, quòd illicitas nuptias fecerint, & non liceat fratre viuente germano vxorem illius ducere: malens periclitari apud regem, quàm propter adulationem esse immemor præceptorum Dei.

l ¶ Et volans illum occidere timuit populum: quia sicut prophetam eum habebant.] Seditionem quippe populi verebatur propter Ioannem, à quo sciebat turbas in Iordane plurimas baptizatas. Sed amore vincebatur vxoris, ob cuius ardorem etiam Dei præcepta neglexerat.
m ¶ Die autem Natalis Herodis, saltauit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi.] Nullum alium inuenimus obseruasse diem natalis sui, nisi Herodem & Pharaonem: vt quorum erat par impietas, esset & vna solemnitas.
n ¶ Cum iuramento pollicitus est ei dare quodcumque postulasset

1 141 I
m 142 I
a 143 II
D
b 144 II
c 45 VI
Luc. 3. a.
3. Reg. 21. f
Gen. 41. a.

HIERON
11.7.8

postulasset ab eo.] Ego non excuso Herodem, quod inuitus & nolens propter iuramentum homicidium fecerit: qui ad hoc fortē iurauit, vt futura occisioni machinas prępararet. Alioquin si ob iurandum fecisse se dicit: si patris, si matris postulasset interitum, facturus fuerat, an non: Quod in se ergo repudiaturus fuit, contemnere debuit & in propheta.

a ¶ Da mihi, inquit, hic in disco caput Ioannis Baptistę.] Herodias timens ne Herodes aliquando resipisceret, vel Philippo fratri amicus fieret: atque illicitę nuptię repudio soluerentur, monebat filiam, vt in ipso statim conuiuio caput Ioannis postulet: digno operi saltationis, dignū sanguinis pręmium.

d 146 III

b ¶ Et contristatus est rex.] Conuersitudinis scripturarum est, vt opinionem multorum sic narret historicus, quomodo eo tempore ab omnibus credebatur. Sicut Ioseph ab ipsa quoque Maria appellabatur pater Iesu, ita & nunc Herodes dicitur contristatus: quia hoc discumbentes putabant. Dissimulat enim mentis suę malitiam artifex homicida, cum tristitiam in facie, & lætitiā haberet in mente.

e 147 I

c ¶ Propter iurandum autem, & propter eos qui pariter discumbebant, iussit dari, &c.] Scelus excusat iuramento, vt sub occasione pietatis impius fieret. Quod autē subiecit: Et propter eos qui pariter discumbebant, vult omnes sceleris sui esse confortes, vt in luxurioso impuroque conuiuio cruentę epulę deferrentur.

F

d ¶ Et allatum est caput eius in disco, & datum est puellę, & attulit matri suę.] Legimus in Romana historia, Flaminium ducem Romanum, quod accumbenti iuxta meretriculę latus, quę nunquam se vidisse diceret hominem decollatum, assensus sit, vt reus quidam capitalis criminis in conuiuio truncaretur, a cenforibus pulsū curia: quod epulas sanguini miscuerit, & mortem quamuis noxij hominis, in alterius delicias pręstitit, vt libido & homicidium pariter miscerentur. Quanto sceleratior Herodes & Herodias, ac puella quę saltauit, in pretium sanguinis caput postulat prophetę: vt habeat in potestate linguam, quę illicitas nuptias arguebat. Hoc iuxta litteram factum sit: nos autem vsque hodie cernimus in capite Ioannis Prophetę, Iudęos, Christum, qui caput est prophetarum, perdidisse.

e ¶ Et accedentes discipuli eius, tulerunt corpus eius, & sepelierunt illud.] Refert Iosephus in quodam Arabię oppido Ioannem capite truncatum. Et quod sequitur: Accedentes discipuli eius tulerunt corpus, & ipsius Ioannis & Saluatoris discipulos possumus intelligere.

Exod. 12.

Sup. 10. e.

f ¶ Et venientes nunciauerunt Iesu. Quod cum audisset Iesus, secessit inde in nauiculam in locum desertum seorsum.] Necem Baptistę nunciant Saluatori: qua audita, secessit in locum desertum seorsum. Non vt quidam arbitrantur timore mortis: sed parcens inimicis suis, ne homicidio homicidium iungerent. Vel in diem paschę suum interitum differens: in quo propter sacramentum immolandum est agnus, & postea credentium sanguine respergendi. Siue ideo recessit, vt nobis pręberet exemplum vitandę vltro tradentium setemitatis: quia non omnes eadem constantia perseverant in tormentis, qua se torquendos offerunt. Ob hanc causam & in alio loco pręcipit: Cum vos persecuti fuerint in ista ciuitate, fugite in aliam. Eleganter quoque euangelista non ait: fugit in locum desertum, sed secessit, vt persecutores vitauerit magis quàm timuerit. Aliter: postquam a Iudęis & rege Iudęorum prophetę truncatum est caput, & linguam ac vocem apud eos perdidit propheta: Iesus transiit ad desertum ecclesię locum, quę virum ante non habuerat.

g ¶ Et cum audissent turbę, sequuntur eum pedestres de ciuitatibus.] Potest & aliam ob causam audito Ioannis interitu secessisse in desertum locum, vt credentiū probaret fidem. Denique turbę sequuntur eum pedestres, non in iumentis, non in diuersis vehiculis: sed proprio labore pedum, vt ardorem mentis ostenderent. Si volumus singulorum verborum aperire rationes, propofiti operis breuitatem excedimus. At tamen dicendum est transitorię: quod postquam Dominus venerit in desertum, sequuntur eum turbę plurimę. Nam antequam veniret in solitudines gentium, ab vno tantum populo colebatur.

G

h ¶ Et exiens vidit turbam multam, &c.] In euangelicis sermonibus semper litterę iunctus est spiritus, & quidquid primo frigere videtur aspectu, si tetigeris, calet. In loco deserto erat Dominus: sequuntur eum turbę relinquentes ciuitates suas, hoc est pristinas conuersationes, & varietates dogmatū, Egressus autem Iesus significat quod turbę habuerint quidem eundi voluntatem, sed vires perueniendi non habuerint: Ideo Saluator egressus de loco suo, & pergit obuiam: sicut & in alia parabola filio penitenti occurrerat. Vifaque turba miseretur, & curat languores eorum, vt fides plena statim pręmium consequatur.

Luc. 13. c.

i ¶ Vespere autem facto, accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes: Desertus est locus, & hora iam præterijt: dimitte turbas, &c.] Omnia plena mysterijs sunt. Recedit de Iudęa, venit in desertum locum: sequuntur eum turbę relicti ciuitatibus suis: egreditur ad eos Iesus: miseretur turbis, curat languidos eorum, & hoc facit non mane, non crescente die, non meridie, sed vespere, quando sol iustitię occubuit.

H

k ¶ Iesus autem dixit eis: Non habent necesse ire.] Non habent necesse diuersos cibos querere: & emere sibi ignotos panes, cū secum habeant celestem panem.

l ¶ Date illis vos manducare.] Prouocat Apostolos ad fractionem panis, vt illis se non habere testantibus, magnitudo signi notior fiat.

m ¶ Responderunt ei: Non habemus hic nisi quinque panes, & duos pisces.] In alio euangelista legimus: Est hic quidam puer, qui habet quinque panes, qui mihi videtur significare Moysen. Duos autem pisces, vel vtrumque intelligimus testamentum: vel, quia par numerus, refertur ad legem. Igitur Apostoli ante passionem Saluatoris, & coruscationem euangelij fulgurantis, non habebant nisi quinque panes & duos pisciculos, qui in salis aquis & in amaris fluctibus versabantur.

Ioan. 6. a.

n ¶ Qui ait eis: Afferte mihi illos hic.] Audi Marcion: audi Manichęe: quinque panes & duos pisciculos ad se afferri iubet Iesus: vt eos sanctificet atque multiplicet.

o ¶ Et cum iussisset turbam discumbere super fœnum.] Iuxta litteram manifestus est sensus: spiritualis interpretationis sacramenta pandamus. Discumbere iubentur supra fœnum, & secundum alium euangelistam, supra terram, per quinquagenos aut centenos: vt postquam calcauerint carnem suam, & omnes flores illius, & sæculi voluptates quasi arens fœnum sibi subiecerint: tunc per quinquagenarij numeri penitentiam, ad perfectum centesimi numeri culmen ascendant.

Luc. 9. b.

p ¶ Acceptis quinque panibus & duobus piscibus, aspiciens in cælum, benedixit & fregit, & dedit discipulis panes.] Aspicit in cælum, vt illuc oculos dirigendos doceat. Quinque panes & duos pisciculos sumptit in manus, & fregit eos, tradiditque discipulis. Frangente Domino, seminarium fit ciborum. Si enim fuissent integri, & non in frustra discepti, nec

diuifi

CANON C

A

diuisi in multiplicem segetem: turbas, & pueros, & feminas & tantam multitudinē alere nō poterant. Frangitur ergo lex cum Prophetis, & in frustra discipitur, & eius in mediū mysteria proferuntur: vt q̄ integrum & permanens in statu pristino non alebat, diuisum in partes alar gentiū multitudinē.

a ¶ *Discipuli autem dederunt turbis, & manducauerunt omnes, &c.* Turbæ à Domino per Apostolos alimenta suscipiunt.

b ¶ *Et tulerunt reliquias duodecim cophinos fragmentorum plenos.* Vniquisque Apostolorum de reliquiis Saluatoris implet cophinum suum: vt vel habeat, vnde postea gentibus cibos præbeat: vel ex reliquiis doceat veros fuisse panes, qui postea multiplicati sunt. Et simul quare, quomodo in eremo & in tam vasta solitudine panes non inueniantur, nisi quin que tantum, & duo pisciculi: & tam facile duodecim cophini repleantur.

c ¶ *Manducantium autem fuit numerus quinque millia virorum: exceptis mulieribus & paruulis, &c.* Juxta numerum quinque panum, & comedentium virorum, quinq; millium multitudo est. Nec dum enim secundum alterius loci narrationem, ad septenarium numerum venerat, quē qui comedunt, quatuor millia sunt, vicina Euangeliorum numero. Comedunt autem quinque millia virorum, qui in perfectum virum creuerant, & sequebantur eum, de quo dicit Zacharias: *Eccē vir, oriens nomen eius.* Mulieres autem & paruuli sexus fragilis & ætas minor, numero indigni sunt. Vnde & in Numerorum libro, quotiens Sacerdotes atq; Leuitæ & exercitus vel turbæ pugnantium describuntur: serui & mulieres & paruuli, & vulgus ignobile absq; numero prætermittitur.

d ¶ *Et statim compulit discipulos suos ascendere in nauiculam, & præcedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas, &c.* Discipulis præcepit transfretare, & compulit, vt ascenderent nauiculam: quo sermone ostenditur inuitos eos à Domino recessisse: dum amore præceptoris, ne punctum quidem temporis ab eo volunt separari.

e ¶ *Et dimissa turba, ascendit in montem solus orare, &c.* Si fuissent cum eo discipuli, Petrus, & Iacobus, & Ioannes, qui viderant gloriam transformati: forsitan ascenderent in montem cum eo: sed turba ad sublimia sequi non potest, nisi docuerit eam iuxta mare in littore, & aluerit in deserto. Quod autem ascenderit solus orare: non ad eum referas, qui de quinque panibus, quinque millia saturauit hominum, exceptis paruulis & mulieribus: sed ad eum qui audita morte Ioannis recessit in solitudinem: non quod personam Domini separemus: sed quod opera eius inter Deum hominemq; diuisa sint.

f ¶ *Nauicula autem in medio mari iactabatur fluctibus: erat enim contrarius ventus.* Rectè quasi inuiti & retractantes Apostoli à Domino recesserant, ne illo absente, naufragia sustinerent. Denique Domino in montis cacumine commorante, statim ventus contrarius oritur, & turbat mare, & periclitantur Apostoli: & tam diu imminens naufragium perseuerat, quam diu Iesus veniat.

g ¶ *Quarta autem vigilia noctis venit ad eos ambulans supra mare, &c.* Stationes & vigiliae militares in terna horarum spatia diuiduntur. Quando ergo dicit: quarta vigilia noctis venisse ad eos Dominum: ostendit tota nocte periclitatos, & extremo noctis, atque in consummatione mundi eis auxilium præbiturum.

h ¶ *Et videntes eum supra mare ambulantem, turbati sunt, dicentes: quia phantasma est.* Si iuxta Marcionem & Manicheum: Dominus noster non est natus ex virgine, sed visus in phantasmate: quomodo nunc Apostoli timent, ne phantasma videant?

res: quia phantasma est. Si iuxta Marcionem & Manicheum: Dominus noster non est natus ex virgine, sed visus in phantasmate: quomodo nunc Apostoli timent, ne phantasma videant?

i ¶ *Et præ timore clamauerunt.* Confusus clamor, & incerta vox, magni timoris indicium est.

k ¶ *Statimq; Iesus locutus est eis, dicens: Habete fiduciam: ego sum, nolite timere.* Quod primum verfabatur in causa, hoc curat, & timoribus præcipit, dicens: *Habete fiduciam, nolite timere.* Et quod sequitur: *Ego sum, nec subiungit quis sit, vel ex voce sibi nota poterant eum intelligere, qui per obscuræ noctis tenebras loquebatur: vel ipsum esse repetebant, quem loquutum ad Moysen noverant: Hac dices filius Israel: Qui est, misit me ad vos.*

l ¶ *Respondens autem Petrus, dixit: Domine, si tu es, iube me venire ad te super aquas, &c.* In omnibus locis ardentissimæ fidei inuenitur Petrus. Interrogatis discipulis, quem homines dicerent Iesum, Dei filium confitebatur. Volentem ad passionem pergere, prohibet: & licet erret in sensu, tamen non errat in affectu, nolens eum mori, quem filium Dei fuerat paulò antè confessus. In montem cum Saluatore inter primos primus ascendit, & in passione solus sequitur. Peccatum negationis, quod ex repentino timore descenderat, amarissimè statim abluit lacrymis. Post passionem cum essent in lacu Genezareth, & piscarentur, & Dominus staret in littore, aliis paulatim nauigantibus, ille non patitur moras, sed accinctus pendente suo, statim præcipitur in fluctus. Eodem igitur fidei ardore quo semper, nunc quoque cæteris tacentibus credit se posse facere per voluntatem magistri, quod ille poterat per naturam. Iube me venire ad te super aquas. Tu præcipe, & illico solidabuntur vndæ: leue fiet corpus, quod per se graue est.

m ¶ *Et descendens Petrus de nauicula, ambulabat super aquam, vt veniret ad Iesum.* Qui putant Domini corpus ideo non esse verum, quia super molles aquas, molle & æreum in cesserit: respondeant, quomodo ambulauerit Petrus: quem vtique verum hominem non negabunt.

n ¶ *Videns verò ventum validum, timuit. Et cum cœpisset mergi, clamauit, dicens: Domine saluum me fac.* Ardebat animi fides, sed humana fragilitas in profundum trahebat. Paululum ergo relinquitur tentationi, vt augeatur fides, & intelligat se non facilitate postulationis, sed potentia Domini conseruatam.

o ¶ *Et continuo Iesus extendens manum, apprehendit eum, & ait illi: Modicæ fidei, quare dubitasti, &c.* Si Apostolo Petro, de cuius fide & ardore mentis supra diximus, qui confidenter rogauerat Saluatorem, dicens: *Domine, si tu es, iube me venire ad te super aquas: quia paululum timuit, dicitur: Modicæ fidei, quare dubitasti? quid nobis dicendum est, qui huius modicæ fidei, ne minimam quidem habemus portiunculam?*

p ¶ *Qui autem in nauicula erant, venerunt, & adorauerunt eum, dicentes: Vere filius Dei es.* Ad vnum signum tranquillitate maris reddita, quæ post nimias procellas interdum & casu fieri solet, nauæ atque vectores verè filium Dei confitentur, & Arius in Ecclesia prædicat creaturam.

q ¶ *Et cum transfretassent, venerunt in terram Genezareth.* Si sciremus, quid in nostra lingua resonaret Genezareth, intelligeremus, quomodo Iesus per typum Apostolorū, & nauis Ecclesiam de persecutione & naufragio liberatam transfudat ad littus, & in tranquillissimo portu faciat requiescere.

Infr. 15. d

B Zach. 6. e Num. 1. 2. & 3.

Sup. 102.

f 148 V I.

g 149 II. h 150 IV.

Exod. 3. d

i 151 X. Infr. 10. b Ibidem d

k 152 V I.

l 153 II. D

Infr. 17. a Infr. 26. f Ibidem g Ioan. 21. b 700 in vno dno 710 dicit dno 720 q

7777777777

CANON
E

a ¶ Et cum cognouissent eum viri loci illius, miserunt in vniuersam regionem illam, &c. Cognouerunt eum rumore, non facie: vel certe pro signorum magnitudine, quæ patrabat in populis, etiam vultu plurimis notus erat. Et vide, quanta sit fides hominum terræ Genzareth, vt non præsentium tantum salute contenti sint, sed mittant ad alias per circuitum ciuitates, quod omnes currant ad medicum.

b ¶ Et obtulerunt ei omnes malè habentes, & rogabant eum, vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent. Et quicumque tetigerunt, salui facti sunt, &c. Qui malè se habent, non tangant corpus Iesu, neque totum vestimentum eius, sed extremam fimbriam: & quicumque tetigerint, sanabuntur. Fimbriam vestimenti eius, vel minimum mandatum intellige: quod qui transgressus fuerit, minimus vocabitur in regno cælorum. Vel assumptionem corporis, per quam venimus ad verbum Dei, & illius postea fruimur maiestate.

CAPVT XV.

Tunc accesserunt ad eum ab Hierosolymis Scribæ & Pharisei, dicentes: Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorum? &c. Mira Phariseorum Scribarumque stultitia, DEI filium arguunt, quare hominum traditiones & præcepta non seruet.

d ¶ Non enim lauant manus suas, cum panem manducant, &c. Manus, id est, opera: non corporis vtique, sed animæ laudandæ sunt, vt fiat in illis verbum Dei.

e ¶ Ipse autem respondens, ait illis: Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram, &c. Falsam calumniam vera responsione confutat: Cum, inquit, vos propter traditionem hominum præcepta Domini negligatis, quare discipulos meos arguendos putatis, quod seniorum iussa paruipendant, vt Deiciita custodiant?

i ¶ Nam Deus dixit: Honora patrem & matrem: & qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri vel matri: munus quodcumque est ex me, tibi proderit, & non, &c. Honor in scripturis non tantum in salutationibus & officiis deferendis, quantum in Eleemosynis ac munerum oblatione sentitur. Honora, inquit Apostolus, viduas, quæ verè viduæ sunt: hic honor donum intelligitur. Et in alio loco: Presbyteri duplici honore honorandi sunt: maxime qui laborant in verbo & doctrina Dei. Et per hoc mandatum iubemur boui trituranti os non claudere. Et dignus sit operarius mercede sua. Præceperat Dominus, vel imbecillitates, vel grates, vel penurias parentum considerans, vt filii honorarent, etiam in vitæ necessariis ministrandis, parentes suos. Hanc prouidentissimam Dei legem volentes Scribæ & Pharisei subuertere (vt impietatem sub nomine pietatis inducerent) docuerunt pessimos filios: vt si quis ea quæ parentibus offerenda sunt, Deo vouere voluerit, qui verus est pater: oblatio Domini præponatur parentum muneribus: vel certe ipsi parentes quæ Deo consecrata cernebant, ne sacrilegii crimen incurrerent, declinantes, egestate conficiebantur. Atque ita fiebat, vt oblatio liberorum sub occasione templi & Dei, in sacerdotum lucre cederet. Hæc pessima Phariseorum traditio, de alia veniebat occasione. Multi habentes obligatos ære alieno, & nolentes sibi creditum reddere, delegabant sacerdotibus, vt exacta pecunia, ministeriis templi & eorum vibus deseruierit. Potest autem

& hunc breuiter habere sensum: Munus, quod ex me est, tibi proderit. Compellitis, inquit, filios, vt dicant parentibus suis: quodcumque donum oblaturus eram Deo, in tuos consumo cibos: tibi que prodest ô pater & mater: vt illi timentes accipere, quod Deo mancipatum videant, in opem magis velint vitam ducere, quam comedere de consecratis.

g ¶ Non quod intrat in os, coinquinat hominem: sed quod procedit ex ore, hoc communicat hominem. Verbum communicat, proprie scripturarum est, & publico sermone non teritur. Populus Iudæorum partem Dei esse se iactans, communes cibos vocat, quibus omnes vtuntur homines. Verbi gratia, suillam carnem, lepores, & istiusmodi animalia, quæ vngulam non findunt, nec ruminant, nec squamosa in piscibus sunt. Vnde & in Actibus Apostolorum scriptum est: Quod Deus sanctificauit, tu ne commune dixeris. Commune ergo quod cæteris hominibus patet, & quasi non est de parte DEI, pro immundo appellatur. Non quod intrat in os, coinquinat hominem, sed quod procedit ex ore hoc coinquinat hominem. Opponat prudens lector, & dicat: Si quod intrat in os, non coinquinat hominem: quare idolothytis non vescimur? Et Apostolus scribit: Non potestis calicem Domini bibere, & calicem demoniorum? Scendum igitur, quod ipsi quidem cibi & Dei creatura, per se omnis munda sit: sed idolorum ac demonum inuocatio ea faciat immunda.

h ¶ Tunc accedentes discipuli eius, dixerunt ei: Scis, quia Pharisei auditio verbo hoc scandalizati sunt. Ex vno sermone omnis superstitione obseruationum Iudæarum fuerat elisa: qui in cibis sumendis abominandisque, religionem suam sitam abitrantur. Et quia crebro teritur in Ecclesiasticis scripturis, scandalum, breuiter dicamus, quid significet, & quomodo & quibus nos offendiculum, vel ruinam, vel impactionem pedis possumus dicere. Quando ergo legitur: Quicumque de minimis istis scandalizauerit quempiam, hoc intelligimus, qui dicto factove occasione ruinæ cuiquam dederit.

i ¶ At ille respondens, ait: Omnis plantatio quam non plantauit pater meus cælestis, eradicabitur, &c. Etiam quæ plana videntur in scripturis, plena sunt questionibus. Omnis, inquit, plantatio, quam non plantauit pater meus cælestis, eradicabitur. Ergo eradicabitur & illa plantatio, de qua Apostolus ait: Ego plantavi, Apollo rigauit. Sed soluitur questio ex eo, quod sequitur: Deus autem incrementum dedit. Dicit & ipse: Dei agricultura, Dei adificatio estis. Et in eodem loco: Cooperatores Dei sumus. Si autem cooperatores, igitur plantante Paulo, & rigante Apollo, Deus cum operatoribus suis plantat & rigat. Abutuntur hoc loco, qui diuersas naturas introducunt, dicentes: Si plantatio, quam non plantauit pater, eradicabitur: ergo quam plantauit ille, non potest eradicari. Sed audiant illud Hieremias: Ego vos plantavi vineam veram, quomodo versi estis in amaritudinem vitis alienæ? Plantauit quidem Deus, & nemo potest eradicare plantationem eius. Sed quoniam ista plantatio in voluntate proprii arbitrii est, nullus alius eam eradicare poterit, nisi ipsa præbuerit assensum.

k ¶ Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum, &c. Hoc est, quod Apostolus præceperat: Hæreticum hominem post vnam & alteram correptionem denota: sciens quod peruersus sit huiusmodi, & a se met-

a 154
V I.

b 155
X.

F

c 156
V.

i. Tim. 5.

Deut. 25.

G

xxxv.

Leuit. 11.

Act. 10.

xxxv.

i. Cor. 10.

H

i. Cor. 3.

Tit. 3.

CANON C Sup. 10. a

d 157 V. I.

Mar. 7. c

e 158 V. f 159 VI.

g 160 VI. D

Psal 21. d Philip 3. a

Sup. 9. e

reuer

A

ipso damnatus. In hunc sensum & Saluator præcipit doctores pessimos dimitte ad arbitrio suo: sciens eos difficulter ad veritatem posse trahi, & cæcos esse, & cæcum populum in errorem trahere.

a ¶ Respondens autem Petrus, dixit ei: Ediffere nobis parabolam istam. At ille dixit: Adhuc & vos sine intellectu estis? Quod aperte dictum fuerat, & patebat auditui, Apostolus Petrus per parabolam dictam putat, & in re manifesta mystica quarit intelligentiam. Corripiturque à Domino, quare parabolicè dictum putet, quod perspicuè locutus est. Ex quo animaduertimus vitiosum esse auditorem: qui aut obscura manifestè, aut manifestè dicta obscure velit intelligere.

b ¶ Non intelligitis, quia omne, quod in os intrat, in ventrem vadit, & in secessum emittitur, &c. ¶ Omnia Euangeliorum loca apud hæreticos & peruersos plena sunt scandalis. Et ex hac sententiola quidam calumniantur, quod Dominus Physicæ disputationis ignarus, putet omnes cibos in ventrem ire, & in secessum dirigi: cum statim infusa esca per artus & venas ac medullas, nervosque fundantur. Vnde & multos qui vitio stomachi perpetem sustineant vomitum, post cœnas & prædia, statim euomere quod ingererint, & tamen corpulentos esse: quia ad primum tactum liquidior cibus & potus per membra fundatur. Sed istiusmodi homines, dum volunt alterius imperitiam reprehendere, offendunt suam. Quamuis enim tenuis humor & liquens

B

esca in corpus fundatur, tamen eum in venis & artubus concocta fuerit & digesta, per occultos meatus corporis, quos Graeci *megeis* vocant, ad inferiora dilabitur, & in secessum vadit.

c ¶ De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemia, &c. ¶ De corde, inquit, exeunt cogitationes malæ. Ergo animæ principale non secundum Platonem in cerebro, sed iuxta Christum in corde est: & arguendi ex hac sententia sunt, qui cogitationes à diabolo immitti putant, & non ex propria nasci voluntate. Diabolus adiutor & incensor malarum cogitationum potest esse, auctor esse non potest. Sin autem semper in insidiis positus, leuem cogitationum nostrarum scintillam suis fomitibus inflammavit, non debemus opinari eum cordis quoque occulta rimari: sed ex corporis, habitus & gestibus æstimare quid versemus intrinsecus. Verbi gratia, si pulchram mulierem nos crebrò viderit inspicere, intelligit cor amoris iaculo vulneratum.

d ¶ Et egressus inde Iesus secessit in partes Tyri & Sidonis. ¶ Scribis & Phariseis calumniatoribus derelictis, transfreditur in partes Tyri & Sidonis, vt Tyrios Sidoniosque curaret. Mulier autem Chananæa egreditur de finibus puistinis, vt clamans filiam impetret sanitatem. Obserua, quod in quinto decimo loco filia Chananæa sanetur.

e ¶ Miserere mei, Domine fili David, filia, &c. ¶ Inde nouit vocare filium David: quia egressa iam fuerat de finibus suis, & errorem Tyriorum ac Sidoniorum loci ac fidei commutatione dimiserat.

f ¶ Filia mea malè à demonio vexatur. ¶ Ego filiam Chananæa, puto animas esse credentium, quæ malè à demonio vexantur, ignorantes creatorem, & adorantes lapidem.

g ¶ Qui non respondit ei verbum, &c. ¶ Non de superbia Pha-

risaica, nec de Scribarum supercilio: sed ne ipse sententia suæ videretur esse contrarius, per quam iusserat: In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis. Nolebat enim occasione calumniatoribus dare, perfectamque salutem gentium, passionis & resurrectionis temporis seruabat.

h ¶ Et accedentes discipuli eius rogabant eum, dicentes: Dimitte eam, quia clamat post nos. ¶ Discipuli illo adhuc tempore mysteria Domini nescientes, vel misericordia commoti, rogabant pro Chananæa muliere, quam alter Euangelista Syrophœnissam appellat, vel importunitate eius carere cupientes: quia non vt clementem, sed vt durum medicum crebris in clamaret.

i ¶ Ipse autem respondens ait: Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel. ¶ Nō quo & ad gētes non missus sit, sed quo primum missus sit ad Israel: vt illis non recipientibus Euangelium, iusta fieret ad gentes transmigrationis. Et significanter dixit: ad oues perditas domus Israel, vt ex hoc loco etiam vnam erroneam ouem de alia parabola intelligamus.

k ¶ At illa venit & adorauit eum, dicens: Domine, adiuua me. Qui respondens ait: Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus. ¶ Mira sub persona mulieris Chananitidis Ecclesiæ fides, patientia & humilitas prædicatur. Fides, qua credidit sanari posse filiam suam. Patientia, qua totiens contempta, in precibus perseverat. Humilitas, qua se non canibus, sed catulis comparat. Canes autem Ethnici propter idololatriam dicuntur, quiescui

fanguinis dedit, & cadaveribus mortuorum feruntur in rabiem. Nota quod ista Chananitidis perseveranter primum filium David, deinde Dominum vocet, & ad extremum adoret vt Deum.

l ¶ At illa dixit: Etiam Domine. Nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Tunc respondens Iesus, ait illi: O mulier, magna est fides tua: fiat tibi sicut vis. Et sanata est filia eius ex illa hora. ¶ Scio me, inquit, filiorum panem non mereri, nec integros posse capere cibos, nec sedere ad mensam cum patre: sed contenta cum reliquiis catulorum, vt per humilitatem micarum, ad panis integri veniam magnitudinem. O mirarum conuersio, Israel quondam filius, nos canes. Pro diuersitate fidei, ordo nominum commutatur. De illis postea dicitur: Circumdederunt me canes multi. Et videte canes, videte malos operarios, videte concisionem. Nos audiuimus cum Syrophœnissa, & muliere, quæ sanguine fluxerat: Magna est fides tua: fiat tibi sicut vis. Et: Filia, fides tua te saluam fecit.

m ¶ Et cum transisset inde Iesus, venit secus mare Galilææ: & ascendens in montem, sedebat ibi. Et accesserunt ad eum turba multa, habentes secum muros, cæcos, claudos, debiles, & alios multos, &c. ¶ In eo loco vbi Latinus interpretes transtulit, debiles, in Græco scriptum est, *νεκροὶς*: quod non generale debilitatis, sed vnius infirmitatis est nomen, vt quomodo claudus dicitur, qui vno claudicat pede: sic *νεκροὶς* appelleretur, qui vnam manum debilem habet. Nos proprietatem huius verbi non habemus. Vnde & in consequentibus Euangelista cæterorum debiliū exposuit sanitates, horum tacuit. Quid enim sequitur?

n ¶ Et curauit eos, ita vt turba mirarentur, &c. ¶ De *νεκροὶς* tacuit: quia quid e contrario diceret, non habebat. Hoc de vno verbo. Intueamur autem, quod sanata Chananæa filia,

reuertatur ad Iudæam, & ad mare Galilææ, & ascendat in montem, & quasi auis teneros factus prouocet ad volandum ibique sedeat, & turbæ concurrant ad eum, deducentes siue portantes secum variis oppressos infirmitatibus: quos postquam curauit, dedit eis cibos, & hoc opere completo, ascen-

a **I**esús autem conuocatis discipulis suis, dixit: Misereor turbæ: quia triduo iam perseuerant mecum, & non habent, quod manducent, &c. Vult pascere, quos curauit: prius aufert debilitates, vt postea sanis offerat cibos. Conuocat quoque discipulos suos, & quod facturus est, loquitur: Vt magistris exemplum tribuat, cum minoribus atque discipulis communicanda esse consilia: vel ex confabulatione intelligant signi magnitudinem, respondentes se panes in eremo non habere. Misereor, inquit, turbæ: quia triduo iam perseuerant mecum. Misereor turbæ, quia in trium dierum numero, patri, filio, spirituique sancto credebant. Et non habent, quod manducent. Turba semper esurit, & cibis indiget, nisi laturetur à Domino. Et dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via. Esuriebant post magnas debilitates, & per patientiam futuros expectabant cibos. Non vult eos Iesús dimittere ieiunos, ne deficiant in via. Periclitatur ergo, qui sine celesti pane ad optatam mansionem peruenire festinat. Vnde & angelus loquitur ad Eliam: Surge, & manduca: quia grandem viam ambulaturus es.

a 161 I V.

b 162 V.

c 163 VI.

d 164 II. F

e 165 VI.

1. Reg. 19. b

Sup. 14.

b **E**t dicunt ei discipuli: Vnde ergo nobis in deserto panes tantos, vt saturemus turbam tantam? Et ait illis Iesús: Quot habetis panes? At illi dixerunt: Septem, & paucos pisciculos, &c. De hoc signo iam supra diximus, & eadem repetere, ocioso est: tantum in his, quæ discrepant, immoremur. Supra legimus: Vespere autem facto, accesserunt ad eum discipuli, dicentes: Desertus est locus, & reliqua. Hic discipulis conuocatis, ipse Dominus loquitur: Misereor turbæ, quia triduo iam perseuerant mecum. Ibi quinque panes erant & duo pisces: hic septem panes & pauci pisciculi. Ibi super fœnum discumbunt: hic super terram. Ibi qui comedunt, quinque millia sunt, iuxta panum numerum quos comedunt, hic quatuor millia. Ibi duodecim eophini replentur de reliquiis fragmentorum: hic septem sportæ. In superiori ergo signo, quia propinqui erant & vicini quinque sensuum, non ipse Dominus eorum recordatur, sed discipuli, & recordantur vespere vicina nocte, & inclinante iam Sole. Hic autem ipse Dominus recordatur, & misereri se dicit, & causam miserationis exponit: quia triduo iam perseuerant secum, & dimittere eos ieiunos non vult, ne deficiant in via. Illi qui de septem panibus, hoc est, in sacro aluntur numero atque perfecto, non sunt quinque millia, sed quatuor millia: qui numerus semper in laude ponitur, & quadrangulus lapis non fluctuat, & non est instabilis, & ob-

hanc causam etiam Euangelia in eo numero consecrata sunt.

CAPVT XVI.

Et accesserunt ad eum Pharisei & Sadducei, &c. At ille respondens, ait illis: Facto vespere dicitis, serenum erit: rubicundum est enim cœlum, & manè, hodie tempestas: rutilat enim triste cœlum. Faciem ergo cœli diiudicare nostis: signa autem temporum non potestis scire. Hoc in plerisque codicibus non habetur: sensusque manifestus est, quod ex elementorum ordine atque constantia, possint & serena autem & Pharisei, qui videbantur legis esse doctores, ex Prophetarum vaticinio non potuerunt intelligere Saluatoris aduentum.

d **E**t relictis illis abiit. Et cum venissent discipuli eius trans fretum, obliti sunt panes accipere. Relictis Scribis & Phariseis, quibus dixerat: Generatio mala & adultera signum querit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ Prophætæ: rectè abiit trans fretum, & gentium sequutus est populos. Quid autem sibi velit signum Ionæ, iam supra dictum est.

e **Q**ui dixit illis: Intuemini & caute à sermone Phariseorum & Sadduceorum, &c. Qui cauet à fermento Phariseorum & Sadduceorum, legis ac litteræ præcepta non seruat: traditiones hominum negligit, vt faciat mandatum Dei.

f **S**ciens autem Iesús, dixit: Quid cogitatis inter vos modicæ fidei: quia panes non habetis, &c. Per occasionem præcepti quod Saluator iusserat, dicens: caute à fermento Phariseorum & Sadduceorum, docet eos, quid significet quinque panes, & septem: quinque millia hominum, & quatuor millia, quæ pasta sunt in eremo: quod licet signorum magnitudo perspicua sit, tamen & aliud in spiritali intelligentia demonstrat. Si enim fermentum Phariseorum & Sadduceorum non corporalem panem, sed traditiones peruerfas, & hæretica significat dogmata: quare & cibi quibus nutritus est populus Dei, non veram doctrinam integramque significant? Quærat aliquis & dicat: Quomodo panes non habebant, qui statim impletis septem sportis, ascenderunt in nauiculam, & venerunt in fines Magedan: ibique audiunt nauigantes, quod caute debeant à fermento Phariseorum & Sadduceorum: Sed scriptura testatur, quod obliti sint eos secum tollere. Hoc est fermentum, de quo & Apostolus loquitur: Modicum fermentum totam massam corrumpit. Istiusmodi fermentum (quod omniratione vitandum est) habuit Marcion & Valentinus, & omnes hæretici. Fermentum hanc vim habet, vt si farinæ mixtum fuerit, quod paruum videbatur, crescat in maius, & ad saporem suum vnuerfam conuersionem trahat: ita & doctrina hæretica, si vel modicam scintillam in tuum pectus iecerit, in breui ingens flamma crescit, & totam hominis possessionem ad se trahit. Denique sequitur: Tunc intellexerunt, quia non dixisset cauendum à fermento panum, sed à doctrina Phariseorum & Sadduceorum.

1. Cor. 5. b

VENIT

rum non corporalem panem, sed traditiones peruerfas, & hæretica significat dogmata: quare & cibi quibus nutritus est populus Dei, non veram doctrinam integramque significant? Quærat aliquis & dicat: Quomodo panes non habebant, qui statim impletis septem sportis, ascenderunt in nauiculam, & venerunt in fines Magedan: ibique audiunt nauigantes, quod caute debeant à fermento Phariseorum & Sadduceorum: Sed scriptura testatur, quod obliti sint eos secum tollere. Hoc est fermentum, de quo & Apostolus loquitur: Modicum fermentum totam massam corrumpit. Istiusmodi fermentum (quod omniratione vitandum est) habuit Marcion & Valentinus, & omnes hæretici. Fermentum hanc vim habet, vt si farinæ mixtum fuerit, quod paruum videbatur, crescat in maius, & ad saporem suum vnuerfam conuersionem trahat: ita & doctrina hæretica, si vel modicam scintillam in tuum pectus iecerit, in breui ingens flamma crescit, & totam hominis possessionem ad se trahit. Denique sequitur: Tunc intellexerunt, quia non dixisset cauendum à fermento panum, sed à doctrina Phariseorum & Sadduceorum.